

KERKBEHEER

In deze uitgave:

- Actualiteiten uit de vergadering van het hoofdbestuur van 5 maart 2012
- Eerste indrukken van de actie Kerkbalans
- Nieuw bij de VKB: verhuizingen
- Eerste deel van een artikel over beleid bij het plaatsen en bijzetten van urnen op een kerkelijke begraafplaats

VERENIGING VOOR

KERKRENTMEESTERLIJK

BEHEER IN DE PKN

van hoogevest architecten

Bureau voor Architectuur en Restauratie
Bureau voor Consultancy
Bureau voor Architectuurhistorie Kariatiden

nieuwbouw
restauratie
onderhoud
herinrichting
herbestemming

Westsingel 9
3811 BA Amersfoort
033 4631705 | bureau@vanhoogevest.nl
www.vanhoogevest.nl | www.bouwenophistorie.nl

Bouwen tussen heden en verleden

Voorstraat 7 Postbus 3 4233 ZG Ameide Telefoon (0183) 60 66 00 Fax (0183) 60 26 67

Koninklijke Woudenberg is in het bezit van het certificaat Erkend Restauratie Bouwbedrijf

Zijn we de beste?

Ja.. Want we zijn er in geslaagd luidsprekers te maken waarin alle versterkers en hulp apparaten zijn ondergebracht. U hoeft dus niet meer veel te investeren in stapels apparaten en luidsprekers. We onderscheiden ons door perfect verstaanbaar en helder geluid overal in de kerkzaal met slechts enkele CANTOR luidsprekers

Onze kennis van zaken zetten we feilloos om in een perfect werkend systeem waar galmrijke akoestiek en geluidreflecties niet meer bepalend zijn voor *goede* communicatie! ...

Wij laten galmrijke akoestiek in haar waarde en zijn goede maatjes met de organist en uw kerkkoor. Maar bovenal is perfect geluid in de kerk hierdoor veel voordeliger geworden.

Immers,

Kennis is van geen waarde tenzij je deze kostenbesparend in de praktijk kunt brengen

Contact met "De bedenkers van beter geluid in kerken" 040 2420840.

Rotterdam Delfshaven GKV

Een **goede verstaanbaarheid** in de kerk is niet altijd eenvoudig te realiseren. Door een veelheid aan akoestische factoren is het nodig een professionele en ervaren partner in te schakelen.

Schaapsound is dé leverancier op het gebied van kerkgeluids-installaties, projectie en videoapparatuur en moderne oplossingen voor de kerktelefoon.

Niet alleen door jarenlange ervaring in honderden kerken, maar ook door ons specialisme in het zelf ontwikkelen van hoogwaardige, innovatieve producten. **Zo kunnen we optimaal inspelen op uw specifieke situatie.**

schaapsound

Ridderkerk: Kaartenmakerstraat 18, 2984 CB; Tel. 0180 41 46 00 Zwolle: Baileystraat 2a, 8013 RV; Tel. 038 785 19 77
www.schaapsound.nl info@schaapsound.nl

Verantwoord lenen? SKG!

Gemeenten en kerken die behoren tot de Protestantse Kerk in Nederland kunnen bij Stichting Kerkelijk Geldbeheer sparen, lenen en hun betalingsverkeer regelen. Bovendien biedt SKG Online u de mogelijkheid digitaal betalingen te verrichten. SKG werkt zonder winstoogmerk. Met gunstige rentepercentages en lage kosten voor betalingsverkeer.

Want ons motto is: Geld van de kerk voor de kerk!

www.skggouda.nl

Gespecialiseerd in **restauratie** en **onderhoud** van uw **kerkgebouw**

Kijk voor referenties en meer info op www.denhoed.nl

■ RESTAURATIE ■ ONDERHOUD ■ NIEUWBOUW

dekkerdrukwerken

hortensiastraat 10, 8903 JN leeuwarden
telefoon: (058) 233 00 00 www.dekkerdrukwerken.nl
u kunt nu ook via onze website bestellen, zie "webdrukkerij"

VOORDELIGE COLLECTEBONNEN

1,00	1,25	1,50	2,00	2,50	5,00
1,00	COLLECTEBONNEN				5,00

De kracht in vellen offset.

 Roto Smeets

Roto Smeets Grafiservices

Grafiservices

Een bedrijf dat vecht voor de successen van zijn klanten. Of het nu gaat om vellen offset, pre-media, nabewerking, pre-distributie of distributie... Superstrong, sharp, safe & fast.

T 030 - 282 28 22
T 040 - 250 50 00
www.rsgrafiservices.nl

KERKORGELBOUWERS

J.L. VAN DEN HEUVEL

vdheuvel.orgelbouw@wxs.nl <http://vandenheuvel-orgelbouw.nl>

Amstelwijckweg 44, 3316 BB DORDRECHT Tel. 078 6 17 95 40

ALPHA VOCHTTECHNIEK

Veelzijdig en al meer dan 33 jaar ervaring in het bestrijden van vochtproblemen:

- adviezen en onderzoek m.b.t. vochtbestrijding
- injecteren (zowel constructief als waterdichtend)
- waterdicht maken van kelders en souterrains
- injecteren tegen optrekkend vocht
- bestrijden van vochtoverlast in kruipruimten
- hydrofoberen van metselwerk, beton en natuursteen
- betonreparatiesystemen
- renovatie- en restauratiepleisters
- houtworm-, schimmel- en zwambestrijding

Postbus 409,
4600 AK Bergen op Zoom
Telefoon: 0165 - 38 62 00
E-mail: info@alphavochttechniek.com
Internet: www.alphavochttechniek.com

KERKBEHEER

Colofon

Dagelijks bestuur VKB

Mr. P.A. de Lange, Piershil,
voorzitter
Mr. J.G.H. Krajenbrink, Oegstgeest,
vice-voorzitter
Drs. C. de Raadt, Bodegraven, secretaris
W.G. Roseboom, Nieuwegein,
2e secretaris-penningmeester
Ing. D.J. van Cuilenburg AA/MA, Leiden,
penningmeester
mevr. E.J. Steensma-Dijk, Buitenpost, lid
M.G.R. Barendrecht, Maassluis, lid en
ir. B.P. de Wit, Sprang-Capelle, lid.

Ereleden

D.G. Bijl, Th.L. van Hazel en
drs. G. van Soest

Redactie

W.G. Roseboom, voorzitter, J.C. Riemersma,
H.L. Roth en R.M. Belder, eindredacteur

Centraal Bureau

Nicolaas Maessingel 271D,
3311 KS Dordrecht
E-mail: info@kerkrentmeester.nl;
Tel. 078 - 639 36 66, fax. 078 - 631 59 49
Website: www.kerkrentmeester.nl

Postadres administratie en redactie

Postbus 176, 3300 AD Dordrecht

Abonnementen

Abonnementsprijs per jaar voor leden van
de VKB: 1 t/m 5 abonnementen € 22,-
per abonnement; 6 t/m 10 abonnementen
€ 20,- per abonnement en 11 en meer
abonnementen € 18,- per abonnement.
Abonnementsprijs voor niet-leden €
25,- per abonnement.
Deze prijzen zijn exclusief 6 pct. BTW.
ISSN 1568-8712

Vormgeving

Grafisch Bureau DUS BV, Rotterdam

Druk

Roto Smeets Grafiservices

Oplage

7.000 ex.
© april 2012

Foto omslag

Het Oranjepoortje aan de oostzijde van de
Grote of Jacobijnerkerk in Leeuwarden.

INHOUD

Meten is weten	135
Actualiteiten uit het hoofdbestuur	137
Feestelijke bijeenkomst in Jacobijkerk Utrecht	139
Eerste indrukken van Kerkbalans 2012	141
Kalender voor de kerkrentmeester	142
Hervormd Scheveningen ging bij Kerkbalans met succes digitaal	143
Nieuw bij de VKB: verhuizingen	144
De orgelbank	145
Beleid over het plaatsen en bijzetten van urnen op een kerkelijke begraafplaats (1)	146
In memoriam dr. W.H. den Ouden	148
Kerkbalans 2013	149
Verkoop kerken Middelburg	149
Nieuws uit de provincie Friesland	150
Oude Kerk Katwijk blijft	153
Kerk krijgt 'nieuwe' oude preekstoel	153
Voorlichtingsboekje "Ruimte"	153
Passie voor de Kerk	154
Deltateam wil draagvlak behoud kerken vergroten	156
Krachten bundelen voor behoud van historische kerken	158
Hervormd Voorthuizen breidt uit	158
Zalencentrum hervormd Moerkapelle	158
De Grote of Jacobijnerkerk van Leeuwarden	159
Concept-nota predikantsplaatsen in protestantse Hilversum besproken	160
Het is tijd voor een reservaat voor historische kerkinterieurs	161
De groene omgeving van het kerkgebouw	162
Groene Monumentenwacht	163
Vrijstelling overdrachtsbelasting bij fusie	163
Met Kerkbalans het jaar rond	163
Onderscheidingen bij de VKB	164

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Voorzitterskolom

Mr. Peter A. de Lange

Meten is Weten

U leest op dit moment deze rubriek van Kerkbeheer. Mogelijk zocht u de rubriek bewust op om te kijken wat de voorzitter voor het voetlicht wil brengen. Mogelijk kwam u de rubriek al bladerend tegen, omdat de rubriek vooraan in het blad is opgenomen, en bladert u weer snel verder. De ene lezer is de andere lezer niet. Belangstelling kan verschillen.

Met het bijgesloten lezersonderzoek willen we graag van u horen hoe u over Kerkbeheer denkt. U kunt vanzelfsprekend als lezer zelf het beste aangeven hoe u het maandblad waardeert. Het maandblad is zowel verenigingsorgaan als vakblad. Hoe komt dat bij u over? Wat waardeert u het meeste? Hoe zit het met de leesbaarheid? Kortom, vragen die we bij u neer willen leggen. Beleidsmatig kunnen we daar als vereniging vervolgens ons voordeel weer mee doen.

Het lezersonderzoek is niet de enige vragenlijst die bij uw gemeente op de deurmat valt. Jaarlijks inventariseren we voor de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG) wat de resultaten zijn van Kerkbalans in uw gemeente. Een spannende aangelegenheid. Komt er een heuse kentering in de gemiddeld vrijwel stilstaande cijfers, en gaan we een daling tegemoet, of blijft er toch sprake van een gemiddelde stijging? Per gemeente kan dat enorm uiteenlopen. Ook deze gegevens zijn beleidsmatig van belang. Enkele jaren geleden waren ze aanleiding om een onderzoek te starten naar "verbreden en verdiepen". Een aanpak waarvan veel gemeenten inmiddels gebruik maken, en die ook concrete vruchten afwerpt bij verschillende gemeenten.

Werkgeverschap in de kerk wordt er niet eenvoudiger op. In navolging van de samenleving zijn er allerlei ontwikkelingen. Algemene ontwikkelingen zoals flexibilisering, maar ook voor de kerk specifieke ontwikkelingen. Voor de kerk specifiek is bijvoorbeeld de nauwe samenwerking tussen de vele vrijwilligers en de betaalde medewerkers. Krimpende financiële middelen maakt het aanstellen van betaalde medewerkers moeilijker, terwijl er door de krimpende kerk ook juist meer behoefte is aan professionele ondersteuning door afnemende bestuurskracht. Dat levert dilemma's op.

Gek genoeg is er weinig informatie over de omvang van de arbeidsmarkt van betaalde medewerkers op het plaatselijke vlak binnen de Protestantse Kerk in Nederland. En ook is er weinig zicht op de aard van de diverse aanwezige functies, en zaken als instroom en uitstroom. CNV-bond Kerk en Ideëel (voorheen CNV-bond BKM)

heeft het initiatief genomen om samen met de VKB het arbeidsmarktonderzoek op te pakken. Daarbij wordt waar mogelijk samengewerkt met anderen, zoals de CNV-Kostersbond, HRM van de landelijke kerk etc. Er zijn inmiddels al de nodige vragenlijsten ingevuld. Zowel via het digitale kanaal, alsmede door het invullen van een papieren versie.

Wij beseffen dat het beslag legt op de schaarse tijd van de colleges om tijd vrij te maken voor het invullen van de diverse vragenlijsten. Wij zijn bovendien vast niet de enige instantie die een beroep op u doet. Desondanks willen we het belang benadrukken van het delen van kennis om daarmee beleidsmatig aan de slag te kunnen. Het is belangrijk om als kerkrentmeesters onze kennis te delen: dat is zelfs een cruciaal element van vereniging zijn. Niet alle lijsten zullen worden ingevuld door dezelfde personen binnen uw college. Ook niet alle gemeenten doen mee met Kerkbalans of hebben betaalde medewerkers in dienst. Lezer bent u in ieder geval wel. Wij hopen dan ook veel vragenlijsten terug te ontvangen.

Tot slot willen we u niet onthouden dat we bezig zijn met de voorbereiding van een vragenlijst over beheer binnen de kerk. In maart 2010 hebben we een start gemaakt met een denkproces tijdens het symposium "Kansen voor Kerken!" De vele ontwikkelingen binnen de samenleving en in de kerk zijn aanleiding om ook na te denken over beheer in de kerk. Niet alleen de dreiging van krimp, maar ook de kansen van anders kerk-zijn moeten daarbij de aandacht krijgen. Hoe staat het met ontwikkelingen op het gebied van mensen en middelen? Wat zijn organisatorische knelpunten? Lukt samenwerking? Wat zijn daarvoor de randvoorwaarden? Een toekomstgericht onderwerp, waarbij niet op korte termijn alle antwoorden paraat zullen zijn voor alle gemeenten. Maar samen kunnen we wel op zoek gaan naar successen.

Ook tijdens ons congres op 21 april a.s. staan we stil bij de toekomst, met "Kerkrentmeester anno 2020?!" Die datum heeft u al eerder genoteerd. Tot ziens in Nieuwegein!

De VKB heeft in samenwerking met Marsh en Mercer het totaalpakket aan collectieve polissen verbeterd. Deze verzekeringen zijn op maat gemaakt voor de VKB-leden en hebben zeer scherpe premies. Op de internetsite www.vkb-verzekeringen.nl kunt u verzekeringen afsluiten, schaden melden en informatie handig terugvinden. Voor gemeenten, betrokken medewerkers, predikanten, maar ook vrijwilligers zijn adequate verzekeringen beschikbaar. De meeste VKB-leden maken al gebruik van onderstaande verzekeringen:

Marsh:

- bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering
- brandverzekering
- fraude- en berovingverzekering
- wettelijke aansprakelijkheidsverzekering
- rechtsbijstandverzekering

Uw contactpersoonPieter Stoeltie | T: 020 -54 17 539 | E: info.vkb@mmc.com**Mercer:**

- groepsreis/ongevallenverzekering
- ongevallenverzekering voor vrijwilligers
- persoonlijke ongevallenverzekering
- vervangingsverzekering predikanten
- verzuimverzekering
- WGA hiaatverzekering
- zorgverzekering

Uw contactpersoonAlex Groen | T: 010 - 40 60 842 | E: info.vkb@mmc.com

Actualiteiten uit het hoofdbestuur

Drs. C. de Raadt

Op zaterdag 3 maart jl. was het hoofdbestuur in vergadering bijeen, waarbij weer veel zaken aan de orde kwamen. Aan het begin van de vergadering memoreert de voorzitter de ziekte van de heer L. Spijk, hoofdbestuurslid namens de afdeling Groningen. Het hoofdbestuur wenst hem van harte beterschap en een spoedig herstel toe.

Samenwerking

Verwijzend naar een onderwerp dat in de vorige vergadering aan de orde kwam, vindt het hoofdbestuur het belangrijk nog eens de zeer nauwe samenwerking tussen de provinciale afdeling, het Regionaal College voor de Behandeling van Beheerszaken (RCBB), de gemeenteadviseur kerkbeheer en de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen (SBKG) te accentueren. Dit z.g. klavertje 4, zoals de voorzitter dit schetst, zal daadwerkelijk van de grond moeten komen, want juist daarmee kunnen de colleges van kerkrentmeesters, en dus onze gemeenten, het beste gediend worden. In enkele provincies waaronder Gelderland, heeft het afdelingsbestuur goede contacten met het RCBB en wordt er o.a. in het kader van een cursus voor kerkrentmeesters nauw samengewerkt. Afgesproken wordt dit onderwerp in het eerstvolgend overleg met het bestuur van de Dienstenorganisatie aan de orde te stellen.

Benoemingen

Het hoofdbestuur besluit om als nieuwe leden van de Ledenraad van Donatus voor te dragen de hoofdbestuursleden ir. D. Hoogendoorn en

D. de Vries AA/MA. Indien de Raad van Commissarissen van Donatus daarmee instemt, nemen zij daarmee de plaats in van de heren mr. J.A. van Riessen en drs. G.J. Lunshof, die destijds van het hoofdbestuur deel uitmaakten.

Ter vervulling van de vacature van ds. H. Mudde in de Commissie Orgelzaken besluit het hoofdbestuur op voorstel van deze commissie de heer J.C. de Haan te benoemen. Tenslotte besluit het hoofdbestuur de heer R.M. Belder te benoemen in de Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen waarvan hij tot voor kort ambtelijk secretaris was.

Provinciale afdelingen

Hierna krijgen de vertegenwoordigers van de provinciale afdelingen gelegenheid hun activiteiten voor het komende voorjaar uiteen te zetten. Voor de data en onderwerpen die besproken worden, wordt verwezen naar de editie van "Kerkbeheer" van februari 2012 (pag. 69). Verder wordt een terugblik gegeven op enkele regiobijeenkomsten die in het najaar van 2011 plaatsvonden. Tijdens de jaarvergadering van de afdeling Drenthe op 26 maart a.s. zal aan de Gedeputeerde van cultuurzaken in de provincie Drenthe het eerste exemplaar van het jubileumboekje van de afdeling Drenthe worden aangeboden.

Voorts wordt meegedeeld dat de belangstelling voor de jaarvergadering van de afdeling Noord-Holland op 20 maart 2012 in de Westzijderkerk in Zaandam, waar ds. W.B. Beekman een inleiding zal houden over "Leve de Dorpskerk", erg groot

is. Voor deze jaarvergadering hebben zich inmiddels ruim 60 personen aangemeld; een dergelijk bezoekersaantal werd in enkele tientallen jaren niet bereikt. In dit verband wordt er nog eens op gewezen dat het belangrijk is voor deze bijeenkomsten de ouderlingkerkrentmeester synodeleden, de gemeenteadviseur kerkbeheer, vertegenwoordigers van het RCBB en de SBKG uit te nodigen.

Verder wordt meegedeeld dat steeds meer gemeenten in de rode cijfers terecht komen, hoewel een exact beeld daarvan niet bekend is. De afdelingsbesturen wordt verzocht tijdens de komende voorjaarsvergaderingen een informatieronde bij hun leden te doen, zodat duidelijk wordt welke de omvang van deze problematiek is. In het eerstkomend overleg met het bestuur van de Dienstenorganisatie zal dit onderwerp besproken worden.

Tenslotte zal het hoofdbestuur in het op 24 maart a.s. te houden overleg met de afdelingsbesturen deze problematiek bespreken, naast die van Samenwerking (Sage project), LRP-Scipio, versterking van de provinciale afdelingen en de ophef over de preekbeurtenvergoeding.

Eigen organisatie

Vervolgens wordt het programma voor het VKB-congres, dat op 21 april 2011 wordt gehouden, besproken en vastgesteld. Het congres staat in het teken van de toekomst, namelijk de Kerkrentmeester anno 2020. Centraal staat daarbij o.m. het ►

Op zoek naar Kaarslampen?

Mat, Helder, Goud, Tipkaars

Bestel nu uw kaarslampen Online

www.gloeilampenonline.nl
tel. 0314-363856

Komt U bij ons kijken of komen wij naar U toe?
Op www.KANTINEMEUBILERING.nl
staan modellen- kleuren-prijzen van stoelen - tafels en kapstok.
Tel. 0183-505085

beheermodel dat past bij een afslankende kerk. Prof. dr. P. Schnabel en ds. W.B. Beekman zullen inleidingen houden over de weg naar 2020, respectievelijk gezien in het kader van de maatschappelijke ontwikkelingen en vanuit het perspectief van de kerk. Na de inleidingen volgt er een forumdiscussie. Vervolgens zijn de bezoekers in de gelegenheid mee te doen aan workshops over Jongeren (drs. H.J. van Wijnen), Samenwerken (B. van Noord), Duurzaamheid (E.J. Hazeleger) en Beleggen (drs. G.J. van Tongeren), terwijl er ook een workshop is, waarbij enkele praktijkvoorbeelden uit gemeenten besproken worden.

Hierna stelt het hoofdbestuur achtereenvolgens het jaarverslag 2011, de jaarrekening 2011 en de begroting 2012 vast. De jaarstukken van 2011 zullen ter goedkeuring aan de algemene vergadering van 21 april a.s. worden voorgelegd. Tenslotte besluit het hoofdbestuur de algemene vergadering voor te stellen de contributie voor 2012 met een geringe verhoging aan te passen.

Beleidsvoorbereidende commissies

Hierna worden vergaderverslagen van beleidsvoorbereidende commissies van de VKB doorgenomen.

Vanuit de Commissie gebouwen en monumenten wordt meegedeeld dat er een gesprek is geweest met de Stichting Behoud en Herbestemming Religieus Erfgoed. De stichting zoekt ingang bij kerken die zij van dienst kan zijn. Afgesproken wordt om hierover te spreken tijdens het halfjaarlijkse overleg met de Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen. Ook de Protestantse Kerk is van plan in haar beleidsnota aandacht te besteden aan de kerkgebouwen. Mogelijk is bij deze complexe materie een rol voor de VKB weggelegd.

Verder is er onderzoek gedaan naar afstoting en herbestemming van kerkelijke gebouwen. De Commissie zal de ontvangen informatie gaan analyseren. Tenslotte zal de Commissie nagaan op welke wijze colleges van kerkrentmeesters het beste van

deskundige adviezen kunnen worden voorzien bij de kerkverwarming in relatie tot met name het kerkorgel.

De Commissie beheer kerkelijke begraafplaatsen zal binnenkort met enkele deskundigen van de VKB van gedachten wisselen hoe binnen de huidige mogelijkheden van digitalisering via de website van de VKB een cursus begraafplaatsen kan worden opgezet.

De Landelijke Organisatie Begraafplaatsen (LOB) heeft een analyse gemaakt van de modelreglementen van de VNG, RKK en VKB. Daarvoor zijn door de LOB enkele aanbevelingen gedaan. Hoewel deze aanbevelingen niet urgent zijn, heeft de Commissie besloten deze over te nemen in de digitale versie van het Model-reglement.

De Commissie Orgelzaken heeft stil gestaan bij de ontwikkelingen rondom de kerkmuzikale praktijk in de Protestantse Kerk bij de invoering van het nieuwe Liedboek in 2013. Ook bij de invulling van de kerkmuziek is grote verscheidenheid waar te nemen tussen de kerkelijke gemeenten. Zij moeten nadenken over kerkmuzikaal beleid, want het nieuwe Liedboek zal meer ruimte bieden aan verscheidenheid en diversiteit. Dat roept allerlei vragen op. Ook wordt aandacht gevraagd voor de vakopleiding kerkmuziek. De afspraak wordt gemaakt dat de Commissie in de komende tijd enkele publicaties zal maken en die aan de redactie van "Kerkbeheer" zal aanbieden om daarmee de colleges van kerkrentmeesters op de hoogte te stellen van ontwikkelingen die zich ook in hun gemeenten kunnen voordoen.

Beheermodel/kerkmodel voor de Protestantse Kerk

In maart 2010 is er in de vorm van een symposium aandacht besteed aan het onderwerp "Kansen voor Kerken!". Omdat er daarna weinig of geen verdere ontwikkelingen te melden zijn, is er in het najaar van 2011 een werkgroep uit het hoofdbestuur gevormd die hiermee verder aan de slag is gegaan. Tijdens de hoofdbestuursvergadering van november 2011 is daarover gerapporteerd en zijn alle hoofdbestuurs-

leden in de gelegenheid gesteld zich over bepaalde ideeën van de werkgroep uit te spreken.

De werkgroep "*wil niet zien waar het schip strandt, maar wil tijdig maatregelen nemen om dit te voorkomen*". Het gaat om een indringende doordinking naar een nieuw kerkmodel met een daarop afgestemd beheermodel, wanterschikken binnen het bestaande model zal niet of nauwelijks tot oplossingen leiden. Bij dit kerkmodel zal de VKB zich weliswaar primair op de organisatievraagstukken dienen te richten, maar daarbij zal de afbakening met de inhoudelijke discussie niet altijd met een schaarjtje te knippen zijn. Bovendien zijn het in de meeste gemeenten ouderlingen-kerkrentmeester die in het bestuur van de gemeente een belangrijke rol vervullen. De werkgroep stelt dan ook voor een compacte enquête onder de leden van de VKB te houden om de benodigde feitelijke informatie bijeen te krijgen. De besturen van de provinciale afdelingen wordt gevraagd tijdens de komende jaarvergaderingen dit initiatief van de VKB onder de aandacht van de leden te brengen. Het hoofdbestuur besluit de voorgestelde enquête onder de leden van de VKB te houden.

Tenslotte complimenteert het hoofdbestuur de redactie van "Kerkbeheer" met de geslaagde full coloruitgave van het maandblad sinds 1 januari 2012.

De volgende vergadering van het hoofdbestuur wordt gehouden op zaterdag 2 juni 2012.

De heer De Raadt is secretaris van het hoofdbestuur van de VKB.

Feestelijke bijeenkomst in Jacobikerk Utrecht

R.M. Belder

Op 11 januari jl. vond een feestelijke bijeenkomst plaats bij en in de Jacobikerk van Utrecht ter gelegenheid van drie feestelijke momenten: de aanbidding van het beeld van Alyt Ponciaens door de Stichting Dom 750 aan de stad Utrecht; de ingebruikname van het Van Call uurwerk en het gereedkomen van de renovatie van de Jacobikerk.

Voor de hervormde wijkgemeente Jacobikerk, die onderdeel is van de protestantse gemeente Utrecht (PGU) was deze bijzondere gelegenheid een mijlpaal, want het betekende een voltooiing van de restauratie- en renovatiewerkzaamheden die in de afgelopen jaren plaatsvonden. Vandaar ook dat voor deze feestelijke gelegenheid de burgemeester van de stad Utrecht, de heer Aleid Wolfsen, was uitgenodigd om zowel het beeld van Alyt Ponciaens als het Van Call uurwerk te onthullen. De bijeenkomst, die was georganiseerd door Stichting Dom 750, de gemeente Utrecht en de Jacobikerk Utrecht, werd door circa 100 belangstellenden bijgewoond.

Alyt Ponciaens

Wie de Jacobikerk aan de westzijde binnenkomt, loopt door de voormalige armenhuisjes. Nu zijn deze verbonden met het geheel van kerk en toren en zijn omgebouwd tot kamertjes, een keuken en de nodige zolderruimte. In een van de pijlers van de kerk is de cel bewaard gebleven waar in de vijftiende eeuw de kluizenares Alyt Ponciaens haar dagen sleet. In deze ruimte van nauwelijks één bij twee meter, bracht zij haar dagen door.

Als bijzondere vorm van vroomheid liet in de 15de eeuw in Utrecht een aantal kluizenaresen zich voor het leven inkluizen. Rond 1400 was het aantal parochianen van de Jacobikerk zodanig toegenomen dat de

Burgemeester Aleid Wolfsen onthulde het beeld van Alyt Ponciaens.

kerk hoognodig moest worden uitgebreid. Onder leiding van bouwmeester Willem van Boelre, ook betrokken bij de bouw van de Dom- en de Buurkerk, werden de zijbeuken verbreed en deels verhoogd. Waarschijnlijk werd toen ook de kluis in de zuidwestelijke dwarschippijler gebouwd. In dit "huysgen in die pyleerne" sleet de kluizenares Alyt Ponciaens haar levensdagen. Na 1700 was de kluizenaar bijna geheel verdwenen uit het kerkelijke leven. Er zijn niet veel kluizen bewaard gebleven, want zij werden gewoonlijk na het overlijden van de bewoner afgebroken. Zo gebeurde het ook in de Jacobikerk. De gebruikers van de naastgelegen Andreaskapel kregen toestemming om de kluis tot sacristie te verbouwen. Dit heeft de kluis gered van afbraak. De Jacobikerk is de enige kerk in Nederland met een grotendeels intact gebleven kluis onder haar dak.

De Stichting 750 jaar Domkerk, die is opgericht ter gelegenheid van het 750-jarig bestaan van de Domkerk in 2004, biedt de stad Utrecht een beeld aan ter nagedachtenis aan Alyt Ponciaens. Mevr. Anneke.B. Mulder-Bakker schrijft in haar boek

'Verborgene vrouwen', waarvan zij na de onthulling van het beeld een exemplaar aan burgemeester Wolfsen aanbood, dat in de jonge steden van Noordwest-Europa een nieuw type vrouw verscheen: de stadskluizenares. Deze vrouwen trokken zich terug in kluizen aan de zijkant van een stadskerk, maar hielden contact met de stadsbevolking binnen in de kerk of via raampjes aan de straatkant. In een wereld waarin vrouwen geen publieke posities konden bekleden en zeker in zaken van het geloof geen leidende rol mochten spelen, ontpopten de stadskluizenaresen zich als de (informele) vrouwelijke pendant van de pastoor. Zij traden op als godsdienstlerares, raadgever en doorgever van nieuws. De druk van kerkelijke leiders om non te worden, weerstonden zij met succes.

De kunstenaars Dick Aerts en Amiran Djanashvili hebben een beeld gemaakt om buiten de kerk ter hoogte van de kluis, het leven van de kluizenares zichtbaar te maken. Het is daarmee niet alleen een verrijking van een unieke kerkgeschiedenis, maar tevens één van de weinige plekken in Europa om die ►

geschiedenis op straat zichtbaar te maken. De heer Wim van Willigenburg van de Stichting Dom 750 jaar bood het beeld aan de stad Utrecht aan, waarna het onthuld werd door de burgemeester van Utrecht, de heer Aleid Wolfsen.

Van Call uurwerk

Hierna betrad het gezelschap de kerk om het Van Call uurwerk in gebruik te nemen. Jan van Call, die de eerste slingeruurwerken vervaardigde naar het systeem van Christiaan Huygens, werd in 1648 door de kerkmeesters van de Jacobikerk benaderd voor een uur- en speeltrommel voor het carillon. Het moest een uurwerk worden met een heel en halfuurslag en een duizend pond zware speeltrommel met een diameter van tenminste 5 Rijnlandse voeten (circa 157 cm), die geheel uit messing zou moeten bestaan. In 1651 vond de keuring en de installatie plaats.

In 1674 is dit Van Call uurwerk verloren gegaan toen tijdens een orkaan de torenspits van de Jacobikerk neerstortte. De speeltrommel had toen geen functie meer en werd in 1719 aan de geschut- en klokkengieter Jan Albert de Grave verkocht. Maar het uurwerk heeft tot ruim in de 20e eeuw dienst gedaan. Van de opbrengst van de trommel werd het dak hersteld door een houten balken plafond, hetgeen nu nog zichtbaar is

Het uurwerk, tenminste wat er van over was, was jaren opgeslagen in het Museum Speelklok te Utrecht, de voormalige Buurkerk. Dankzij de enorme inzet van een groep vrijwilligers, bestaande uit leden van de Utrechtse Klokkenspel Vereniging, het Utrechts Klokkenspelers Gilde en de Stichting tot Behoud van Toren uurwerken, is het uurwerk onder auspiciën van de gemeente Utrecht, weer in zijn oude glorie gerestaureerd. De ontbrekende trommel, maar nu in hout uitgevoerd, met windwiel, windveer en andere ontbrekende onderdelen die opnieuw gemaakt zijn, staat nu onder de toren van de Jacobikerk. Voordat burgemeester Wolfsen dit uurwerk weer in gebruik stelde, werd een summiere geschiedsbeschrijving gegeven door de heer J. van der Putten die verbonden is aan

De aanwezigen luisteren naar de inleiding van de heer ir. G. van Hoogevest.

het bureau bijzonder beheer van de Dienst Stadswerken van Utrecht.

Renovatie Jacobikerk

Derde en laatste onderdeel van deze feestelijke bijeenkomst vormde de toespraak van ir. Gijsbert van Hoogevest, architect van het Architectenbureau Van Hoogevest te Amersfoort, die een uiteenzetting gaf over de renovatiewerkzaamheden die in de Jacobikerk zijn uitgevoerd.

De Jacobikerk dateert uit de 13^e eeuw en is een van de vele mooie rijksmonumentale kerken van de stad Utrecht en is eigendom van de protestantse gemeente Utrecht. De heer Van Hoogevest wees er op dat in de periode 1979-1988 deze kerk werd gerestaureerd als onderdeel van het Vijf Kerken restauratieplan, dat in 1969 startte en waarmee de toenmalige hervormde gemeente van Utrecht te maken had. Ruim dertig jaar later was een renovatie aan de orde. Niet alleen uit het oogpunt van basisvoorzieningen zoals sanitair en keuken, maar ook met betrekking tot de duurzaamheid (energie) en multifunctioneel gebruik van het gebouw om de instandhouding mede veilig te stellen.

De heer Van Hoogevest wijst erop

dat deze renovatiewerkzaamheden nodig waren omdat de kerkelijke en cultureel maatschappelijke functie van deze kerk met de aangebouwde armenhuisjes toeneemt. Het karakteristieke gebouw in de Utrechtse binnenstad werd onder meer aangepast aan de eisen van de tijd. De keuken, de toiletten en de ingang werden vernieuwd. Verder zijn de vergaderzalen verbeterd, is de kerkzaal aangepast en is er een nieuwe geluidsinstallatie. Voorts is er een glaswand achter de toren aangebracht en een warmtegordijn aangebracht in het entreeportaal. Hij spreekt dank uit aan o.a. aannemersbedrijf Den Hoed dat het werk uitvoerde. De Jacobikerk, die elke zondag tijdens de eredienst druk bezocht wordt, is klaar voor de komende decennia en is voorts zeer in trek bij huurders want het gebouw is nu multifunctioneel. Bedrijven en instellingen kunnen workshops houden in de vergaderen gemeentezalen en plenaire bijeenkomsten in een kerkzaal, aldus de heer Van Hoogevest.

Na orgelspel op het kabinetorgel door de organist van de Jacobikerk, Peter van Dijk, was er een afsluitend buffet en kon men onder leiding van het gidsenteam de Jacobikerk bezichtigen.

Eerste indrukken van Kerkbalans 2012

R.M. Belder

Een trendbreuk zichtbaar?

Tijdens de regiobijeenkomst van de afdeling Zuid-Holland in november 2011 in Papendrecht sprak de heer H. Feenstra, algemeen directeur van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk, over de financiën van de Kerk. Hij constateerde toen dat tot en met 2010 de situatie van minder bijdragers als gevolg van ledenverlies, gecompenseerd werd doordat anderen hun bijdrage verhoogden. "Maar sinds 2011 lijkt hier een trendbreuk zichtbaar". Was de situatie sinds vele jaren zo dat landelijk gezien 40 pct. van de gemeenten met een (meestal lichte) teruggang van de inkomsten uit Kerkbalans werd geconfronteerd en 60 pct. met een stijging, voor de langere termijn verwachtte de heer Feenstra dat jaarlijks 60 pct. met een teruggang en 40 pct. met een stijging van de bijdragen uit Kerkbalans te maken krijgt (zie pagina 30 van "Kerkbeheer" van januari 2012).

Op de persconferentie bij de start van de actie Kerkbalans 2012 gaf de voorzitter van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving (ICG), de heer drs. E.F.J. Duijsens, aan dat de inkomsten uit Kerkbalans voor de Rooms-katholieke Kerk in 2010 met bijna een half procent gedaald zijn. De voorzitter van de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving (RPG), mevr. ds. D.L.G. Bos, constateerde dat in de PKN de opbrengst van de actie Kerkbalans 2011 ongeveer 0,8 pct. lager zal uitvallen dan in 2010 (zie pagina 49 en 50 van het februari-nummer van "Kerkbeheer").

Een eerste meting

Over het verloop van de actie Kerkbalans 2012 in de Protestantse Kerk in Nederland kan pas komende zomer een betrouwbaar beeld worden gegeven, wanneer colleges van kerkrentmeesters hun opgave over de resultaten van Kerkbalans 2012 aan de RPG hebben gedaan.

Kerkbalansposters op de stations.

Op dit moment kan slechts van enkele gemeenten een indicatie worden gegeven. De informatie is afkomstig uit bepaalde kerkbladen en van kerkrentmeesters die in het afgelopen jaar gebruik hebben gemaakt van de diensten van de Kerkbalans adviseurs. Dat voorlopige beeld ziet er als volgt uit:

Amerongen

In 'De Klokkenuider', het gezamenlijke kerkblad van de gereformeerde kerk Amerongen/Elst en de hervormde gemeenten Amerongen/Overberg en Overlangbroek, van 21 februari wordt verwacht dat, hoewel nog niet alle toezeggingen binnen zijn het bedrag aan VVB boven het begrote bedrag van € 70.500 zal uitkomen. De kerkrentmeesters van de Efrathakerk van de hervormde wijkgemeente Overberg melden in datzelfde kerkblad dat de actie € 48.693 opbracht, hetgeen € 1.400 meer is dan in 2011.

Amersfoort

In het kerkblad "Drieluik" van maart meldt het college van kerkrentmeesters van de protestantse gemeente Amersfoort dat medio februari werd geconstateerd dat het totaal bedrag

aan toezeggingen hoopgevend is. Weliswaar is het aantal toezeggingen wat minder dan in 2011 (59 pct. tegen 65 pct. in 2011), maar echt zorgen baart dit niet, want de betrokkenheid in de wijkgemeenten is groot. Het toegezegde bedrag is € 1.158.314, terwijl er € 1.302.500 voor 2012 begroot is. Er is nog € 144.186 nodig. De voorlopige uitslag van de actie Kerkbalans wordt positief ervaren, vooral als gekeken wordt naar het gemiddelde bedrag per toezegger dat in 2011 € 356 bedroeg in nu € 388; een stijging van ruim 9 pct.

Bennekom

Tijdens de jaarvergadering van de afdeling Gelderland op 17 maart jl. meldde de secretaris van het college van kerkrentmeesters van de hervormde gemeente Bennekom dat de toezeggingen in januari 2012 1,5 pct. hoger waren dan die van 2011.

Breukelen

De protestantse wijkgemeente Pieterskerk meldt dat aan toezeggingen ongeveer € 67.000 binnen is. Dat is ongeveer € 2.000 minder dan in 2011. Maar we weten dat er nog toezeggingen onderweg zijn, zodat ►

de kerkrentmeesters verwachten dat de opbrengst ongeveer gelijk zal zijn aan die van vorig jaar.

Deventer

In "Wervel" van maart, het kerkblad van de protestantse gemeente Deventer, wordt gemeld dat er voor Kerkbalans 2012 aan toezeggingen € 233.100 (2011: € 272.215) was binnengekomen. Helaas een sterke achteruitgang. Voor 2012 hebben wij € 260.000 begroot, zodat bijna 90 pct. daarvan is toegezegd, aldus het college van kerkrentmeesters.

Eerbeek

De protestantse gemeente Eerbeek meldt dat de toezeggingen voor 2012 € 175.248 bedragen tegen € 187.564 in 2011. Verwacht wordt dat er nog € 5.000 aan toezeggingen binnenkomt. Als gevolg van vertrek en overlijden van gemeentelieden derft men circa € 5.400. Het is opgevallen dat naar de crisis wordt verwezen als reden om niet bij te dragen.

Enschede

Het college van kerkrentmeesters van de protestantse gemeente Enschede heeft een specifieke folder ontworpen om het geefgedrag dat in de afgelopen jaren in dalende lijn was, te verbeteren. In de afgelopen jaren zijn de opbrengsten teruggelopen van € 615.000 naar € 536.000 (een daling van bijna 13 pct.). Het aantal bijdragers is in die periode gedaald van 2.800 naar 2.200 (ruim 21 pct.). Met dit jaar een specifiek op Enschede gerichte aanpak is geprobeerd de daling een halt toe te roepen. De toezeggingen voor 2012 bedragen € 486.000.

Er komen nieuwe initiatieven, zoals het mogelijk maken van financiële toezeggingen via internet. Onze lopers van wie er elk jaar om legitieme redenen minder zijn, kunnen er door worden ontlast, zo meldt het college van kerkrentmeesters in het kerkblad Kerk & Stad van maart 2012.

Enter

De gereformeerde kerk van Enter heeft onderdelen van Kerkbalans Nieuwe Stijl toegepast en dit heeft een positieve uitwerking gehad op het resultaat. De toezeggingen voor

Kalender voor kerkrentmeesters

Om de kerkrentmeester zoveel mogelijk behulpzaam te zijn, worden hieronder enkele activiteiten vermeld die in deze maanden de aandacht van de kerkrentmeesters verdienen.

April:

- Tussenrapportage in het kerkblad over het verloop van de actie Kerkbalans 2012 (hoeveel toezeggingen t.o.v. vorig jaar, hoe verlopen de betalingen t.o.v. toezeggingen in januari. Moeten er, wanneer de toezeggingen soms onder het verwacht niveau blijven, op beleidsniveau (kerkenraad) bijstellingen plaatsvinden?).
- Voorlopige jaarrekening 2011 die door het college van kerkrentmeesters is opgesteld, bespreken in de kerkenraad.
- Bezoek algemene vergadering van de VKB op 21 april te Nieuwegein.
- Betaling aandeel centrale kas.
- Besluiten tot huurverhoging per 1 juli indien kerkelijke gebouwen aan derden worden verhuurd.

Mei:

- Inning bijdrage Solidariteitskas onder lidmaten (eventueel uitgebreid tot de doopleden).
- Betaling aandeel centrale kas.
- Betaling kwartaalnota pensioenpremie.
- Publicatie in het kerkblad van de jaarrekening 2011.
- Publicatie over de stand van zaken van de actie Kerkbalans 2012.

2012 waren € 134.300 tegen € 127.220 in 2011.

Epe, Goede Herderkerk

De hervormde gemeente Epe Goede Herderkerk heeft ook onderdelen van de nieuwe communicatiestrategie toegepast. De reacties op de folder waren positief, maar het resultaat was niet heel positief, namelijk € 141.000 tegen € 142.000 in 2011.

Goutum

De protestantse gemeente Goutum meldt dat men de leden die in 2011 minder dan € 50 hebben betaald, een brief bezorgd heeft met het verzoek om tenminste € 50 te betalen. Die brief viel niet bij iedereen goed. Er zijn wel meer bedragen ontvangen van € 50. Er is een lokale folder gemaakt met aandacht voor en foto's van 'de parels' van de gemeente. Positieve reacties hierop, maar toch is de opbrengst duidelijk minder (2012: € 84.025 tegen € 96.887 in 2011). We komen hierdoor niet in de financiële problemen, aldus het college van kerkrentmeesters van Goutum.

Heeg

De protestantse gemeente van Heeg (Fr.) heeft een goede brief opgesteld met informatie over wat er zoal het afgelopen jaar gebeurd is. De toezeggingen bedroegen € 81.599 tegen € 81.170 in 2011.

Heino

De hervormde gemeente Heino, die onderdelen van de nieuwe communicatiestrategie van Kerkbalans Nieuwe Stijl heeft toegepast, heeft een segmentatie gemaakt met zes verschillende groepen die per groep een aangepaste brief hebben gekregen. De toezeggingen voor 2012 bedragen € 117.000, welk bedrag tot € 118.000 zal toenemen, tegen € 113.000 in 2011.

Kamperland

De kerkenraad van de hervormde gemeente Kamperland meldt in het kerkblad dat Kerkbalans 2012 het mooie bedrag van € 29.250 heeft opgebracht en dat is conform de begroting van 2012.

Klaaswaal

Het college van kerkrentmeesters van de hervormde gemeente

Klaaswaal, dat onderdelen van Kerkbalans Nieuwe Stijl heeft toegepast, meldt dat het begrote bedrag voor 2012 ruimschoots is toegezegd. Ten opzichte van 2011 zijn de toezeggingen met 11 pct. gestegen.

Lopik

De gereformeerde kerk te Lopik heeft ook onderdelen van Kerkbalans Nieuwe Stijl toegepast, maar de toezeggingen van € 107.500 zijn vrijwel gelijk aan die van 2011.

Nijkerk, De Fontein

De hervormde wijkgemeente De Fontein in Nijkerk die vorig jaar een nieuw kerkgebouw in gebruik nam, heeft weer een eigen folder uitgegeven. Men heeft niet de indruk dat de folder een extra effect voor de toezeggingen heeft gehad. Dit is overigens lastig te traceren, omdat bij verschillende gezinnen de crisis wel merkbaar is en doorwerkt. De toezeggingen 2012 zijn € 217.000 (2011: € 223.500) en verwacht wordt dat er € 225.000 bereikt wordt.

Putten, Andreaskerk

In de "Andreasbode" van maart, het blad van de Andreaskerk in Putten maakt het college van kerkrentmeesters bekend dat er 75 pct. (ruim 1.250 enveloppen) terug is ontvangen met een bedrag aan toezeggingen van € 250.000. Het college hoopt dat met de resterende 25 pct. het streefbedrag van € 280.000 gehaald wordt.

Weesp en Driemond

In het kerkblad "Onderweg" van de protestantse gemeente Weesp en Driemond meldt het college van kerkrentmeesters een stand per 11 februari 2012 van € 182.500, die daarmee iets lager uitvalt dan in 2011 toen er € 185.000 was toegezegd. Jaarlijks komt er een aanzienlijk bedrag binnen waarvoor geen toezegging is gedaan. Hopelijk is dat ook in 2012 het geval en kunnen we opnieuw een opbrengst van € 190.000 benaderen, aldus de kerkrentmeesters.

Westmaas c.a.

In de zondagbrief van de protestantse gemeente Nieuwland (Hoeksche Waard, gevormd door de voormalige hervormde gemeente Westmaas en

de gereformeerde kerk van Westmaas-Mijnsheerenland-Klaaswaal) van eind februari wordt gemeld dat er door 486 pastorale eenheden € 88.000 is toegezegd (gemiddeld € 181), terwijl op 15 februari 2011 door 505 pastorale eenheden € 90.000 (gemiddeld € 178) was toegezegd. Het college van kerkrentmeesters meldt daarbij: "Wij zijn blij dat ondanks de tegenzittende economie waar de meesten van ons mee te maken hebben, toch weer een geweldig mooi bedrag is toegezegd".

Resultaat

Bovenstaand overzicht, dat geheel willekeurig tot stand gekomen is, geeft een inkijkje in het resultaat

van de actie Kerkbalans in 19 gemeenten. Deze eerste indruk geeft aan dat in 63 pct. van deze 19 gemeenten sprake is van een gelijk blijven dan wel een lichte stijging van de opbrengst van de actie Kerkbalans 2012. In 37 pct. is er sprake van een daling en in sommige gevallen van een forse daling.

In maart zijn de inlichtingenstaten van de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving verzonden aan de gemeenten die aan de actie Kerkbalans hebben deelgenomen. Verwacht wordt dat eind april a.s. een eerste betrouwbare meting bekend is van de resultaten van de actie Kerkbalans 2012, met als thema "Wat is de Kerk jou waard?".

Hervormd Scheveningen ging bij Kerkbalans met succes digitaal

In onze editie van februari jl. (pag. 54) namen we een bericht op van de hervormde gemeente van Scheveningen die een innovatie toepaste bij de actie Kerkbalans 2012, namelijk door deze deels digitaal te gaan ondersteunen. Volgens de initiator van deze innovatie, Marien de Jong, penningmeester van het College van Kerkrentmeesters, bleek dat veel gemeenteleden er niet vreemd van opkeken dat de Kerk gebruik gaat maken van het Internet bij de actie Kerkbalans. Veel gemeenteleden handelen hun geld- en belastingzaken af via het Internet. Waarom de Kerk dan niet?!

De redactie van "Kerkbeheer" vroeg de heer De Jong wat de ervaringen zijn die men met deze nieuwe systematiek heeft opgedaan. De heer De Jong meldt daarover: "Wij hebben alle gemeenteleden begin december een schriftelijke uitnodiging gestuurd om de toezegging 2012 in te vullen of via ons antwoordnummer het ingevulde formulier terug te sturen. Normaal ontvangen wij via de actie Kerkbalans ruim 1600 ingevulde toezeggingsformulieren retour.

Via de website ontvingen wij tot 5 januari 2012 (op deze dag hebben

wij de mogelijkheid om nog via internet een toezegging te doen, afgesloten) ruim 400 toezeggingen en via het antwoordnummer ruim 600. Tijdens de Kerkbalansweken zijn de gemeenteleden die niet hadden gereageerd, bezocht door de Kerkbalanslopers. Hierbij werden de resterende formulieren (ruim 500 stuks) ontvangen. Op de opbrengst van de actie heeft het geen invloed gehad. Kortom, wat Scheveningen betreft was het een succesvolle actie, die wij zeker volgend jaar op deze wijze weer zullen houden", aldus de heer De Jong.

Nieuw bij de VKB: verhuizingen

Met enige regelmaat (bij wisseling van predikanten in een gemeente) heeft een college van kerkrentmeesters te maken met verhuizingen. De VKB heeft daaromtrent — in overleg met de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk — nu afspraken gemaakt met één van de grootste verhuisorganisaties van Nederland: Mondial Movers uit Alblasterdam. Predikanten kunnen gemakkelijk en snel een kwaliteitsverhuizing boeken, waarbij de gemeenten profiteren van het gezamenlijke “inkoopvolume” van de Protestantse gemeenten.

De afspraken vloeien voort uit de bij veel colleges van kerkrentmeesters levende vraag, of bepaalde producten en diensten niet beter centraal kunnen worden betrokken dan door ieder college afzonderlijk. De VKB beschouwt de beoogde samenwerking met Mondial als een proefproject; bij gebleken succes kunnen vergelijkbare afspraken met andere leveranciers worden gemaakt (te denken valt aan bijvoorbeeld defibrillators, ook een wens van veel colleges).

Het hoofdbestuur heeft aan samenwerking met derde partijen (wij spreken van: preferente aanbieders of voorkeursleveranciers) onder meer de volgende voorwaarden gesteld:

- Er is sprake van een win-win-win situatie (voordeel voor onze leden, voor de commerciële partner én voor de VKB);
- (vanzelfsprekend) vrijblijvendheid voor de leden;
- Inspanningsverplichting voor de VKB om optimaal geïnformeerd (inzake prijs, kwaliteit en reputatie) partners te selecteren, maar nooit een garantie voor kwaliteit of prijs. De VKB bouwt in de afspraken een mogelijkheid in om de samenwerking te beëindigen zo daartoe aanleiding bestaat, hetgeen de beste

garantie voor gemeenten is dat de partner zijn uiterste best zal doen om goede producten te leveren.

Deze voorwaarden worden in de afspraak met Mondial als volgt geconcretiseerd:

Win-win-win-situatie:

- Predikanten die met Mondial zaken doen krijgen bovenop de toch al scherpe en transparante tarieven van Mondial het aanbod om alle inventaris te laten inpakken tegen het tarief van inpakken van breekbare zaken (welke laatste kosten zoals kerkordelijk voorgeschreven worden vergoed door het college).
- Mondial krijgt van de VKB een platform om zich te presenteren bij kerkrentmeesters: op de website, in het maandblad en op de VKB-beurs
- De VKB krijgt een beperkte commissie per verhuizing, afhankelijk van het geëffectueerde aantal verhuizingen per jaar (hetgeen uiteindelijk vertaald wordt in minder sterke stijging van de contributie voor de leden).

Vrijblijvendheid: Zoals alle producten en diensten die door of op advies van de VKB worden aangeboden is afname geheel vrijblijvend. Predikanten zijn geheel vrij meerdere offertes op te vragen en te toetsen of Mondial Movers concurrerend is met andere verhuizers.

Partnerselectie: waarom Mondial?

- Mondial doet al veel werk voor de Protestantse Kerk; ze zijn via de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk met de VKB in contact getreden.
- 't Is een grote landelijk werkende organisatie met 28 aangesloten zelfstandige verhuisbedrijven (alle lid van de Erkende Verhuizers).

- Aangesloten bedrijven hebben o.i. een goede reputatie (Mondial heeft een lijst verstrekt met referenties van, door aangesloten bedrijven verhuisde, predikanten).
- Ze werken aan kwaliteit door middel van opleiding medewerkers, duurzaamheid en klantgerichtheid: “onze business is niet alleen de spullen van de mensen maar ook de mensen van de spullen”.

De VKB zal geen actieve rol spelen als bemiddelaar tussen predikant en verhuizer. Predikanten kunnen in geval van een verhuizing rechtstreeks contact zoeken met Mondial Aad de Wit, welke firma als aanspreekpunt voor alle bij Mondial Movers aangesloten bedrijven fungeert. De beoogde procedure (ontwikkeld in overleg met de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk) is als volgt:

In geval van verhuizing bij aanvaarding van beroep

- Beroep wordt aanvaard door predikant.
- Gemeente meldt aanvaarding van het beroep bij de Dienstenorganisatie.
- De Dienstenorganisatie meldt de gegevens van nieuwe predikant aan de gemeente en voegt daarbij een flyer van Mondial. Een kopie van de brief gaat naar de predikant. Ook daarbij wordt de flyer gevoegd.
- Zo mogelijk afstemming tussen CvK en predikant.
- Predikant vraagt offertes aan voor verhuizing, waaronder desgewenst bij Mondial Aad de Wit
- In geval van keuze voor Mondial: Predikant geeft opdracht aan Mondial → Mondial wijst (in overleg met predikant) verhuizer aan → verhuizing → factuur wordt betaald door predikant en

vergoed door CvK van nieuwe gemeente → CvK informeert VKB → Mondial informeert VKB.

In geval van verhuizing uit ambtswoning wegens emeritaat

- Pensioenfonds Predikanten stuurt zes maanden voor pensioenrichtdatum informatiebrief aan aanstaande emeritus met daarbij de Mondial-flyer.
- Predikant vraagt offertes aan voor verhuizing, waaronder desgewenst Mondial Aad de Wit
- In geval van keuze voor Mondial: Predikant geeft opdracht aan Mondial → Mondial wijst (in overleg met predikant) verhuizer aan → verhuizing → factuur wordt betaald door predikant en vergoed door de Dienstenorganisatie. → de Dienstenorganisatie informeert VKB → Mondial informeert VKB.

De orgelbank

De Orgelbank van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer biedt plaatselijke gemeenten de mogelijkheid hun pijporgel te koop aan te bieden. Geïnteresseerden kunnen specifieke informatie over de aangeboden orgels opvragen.

Afgelopen maand is een nieuw orgel in het bestand opgenomen. Het betreft een 2-klaviers mechanisch orgel met 14 stemmen verdeeld over hoofdwerk, borstwerk en pedaal. Het is in 1976 vervaardigd door de fa. Fama en Raadgever te Utrecht.

Momenteel zijn er naast genoemd orgel nog 3 andere instrumenten in het bestand ingeschreven.

Voor gedetailleerde informatie over de orgelbank kunt u contact opnemen met: Centraal Bureau VKB Tel. (078) 639 36 63, E-mail n.dejong@kerkrentmeester.nl of raadpleeg het actuele aanbod op onze website: www.kerkrentmeester.nl

De samenwerking tussen de VKB en Mondial Movers is een eerste resultaat van het beleid dat momenteel door het hoofdbestuur wordt ontwikkeld inzake het zgn. nieuwe verdienmodel van de VKB. In een situatie waarin steeds meer gemeenten te maken krijgen met afnemende financiële mogelijkheden, terwijl de kosten juist toenemen, dient de Vereniging op zoek te gaan naar alternatieve vormen van inkomen.

Momenteel kent de Vereniging drie vormen van inkomsten:

- Contributie (daaruit worden de reguliere kosten van het bureau gedekt, en de activiteiten van de vereniging voor de algemene belangen en behoeften van de leden).
- Marge op producten en diensten van de vereniging, zoals Kerkbalansmaterialen en het blad Kerkbeheer (deze heeft een retributief karakter, dat wil zeggen dat alleen colleges die van deze producten en diensten gebruikmaken bijdragen aan de betreffende marge).
- De z.g. derde geldstroom, dat wil zeggen inkomsten die niet worden betaald door de leden.

Gezien de bovenvermelde financiële ontwikkeling bij gemeenten is het wenselijk om met name meer

VKB-beleid samenwerking

kansen aan de derde geldstroom te geven, hoewel dit een moeizaam en heikel proces is.

De volgende mogelijke vormen van samenwerking met derden zijn al eens overwogen, of worden al toegepast, van (tamelijk) vrijblijvend tot (tamelijk) bindend:

1. Adverteren in Kerkbeheer of op de VKB-website, standhouder op de beurs. Levert geld op voor de vereniging zonder commitment (verplichtingen), hoewel een advertentie in Kerkbeheer toch door colleges als een soort aanbeveling van de Vereniging kan worden gezien. Wordt momenteel al veel toegepast.
2. Een keurmerk/"goed volk" stempel. Vergt meer commitment, en tevens kennis en inspanningen van de vereniging (bestuursleden en bureaumedewerkers) om te beoordelen of leveranciers in aanmerking komen voor zo'n stempel of keurmerk.
3. Preferente aanbieder/voorkeursleverancier. Kan in principe maar voor één leverancier per branche. De huidige samenwerkingsvorm tussen de VKB en de firma Marsh/Mercer inzake verzekeringen is hiervan een goed voorbeeld. De vóór 1 januari 2011 geldende samenwerking met deze maatschappij en haar rechtsvoorgan-

gers (waarbij de VKB centraal polissen afsloot en aan gemeenten certificaten daarvan verstrekke) is een samenwerkingsvorm die onder 4) wordt gerangschikt.

4. Gezamenlijke inkoop. Dit kan op een tamelijk vrijblijvende manier (bedingen van een kortingsregeling voor onze leden bij bijv. een zelfbedieningsgroothandel) en bij meerdere aanbieders in de branche, of verdergaand. In de meest extreme vorm koopt de VKB centraal in voor haar leden, waarbij de geldstroom via de VKB loopt. Dit laatste vraagt om volledig inzicht in het aanbod qua prijs en kwaliteit, en idealiter het opzetten van een logistieke operatie.

Uitgangspunt van keuzes voor vormen van samenwerking is, dat deze in principe niet tot verzwaring van de werkdruk op het bureau mag leiden, of aanspraak maakt op momenteel niet bij bestuur en medewerkers aanwezige kwaliteiten en competenties. De VKB als centraal inkoopbureau in de meest extreme vorm is daarom niet aan de orde. Wél zal worden gewerkt aan modellen voor preferente aanbieders of centrale prijsafspraken.

Het beleid voor o.m. plaatsen en bijzetten van urnen op een kerkelijke begraafplaats

Tijdens de bijeenkomsten die in mei 2010 door de Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen van de VKB op een drietal plaatsen werden georganiseerd, is enkele malen gevraagd nadere informatie te verstrekken over het bijzetten of plaatsen van urnen, e.d. Het blijkt dat er in toenemende mate bij colleges van kerkrentmeesters die een begraafplaats beheren, interesse bestaat voor de mogelijkheid op de kerkelijke begraafplaatsen ook urnen te plaatsen c.q. in een graf bij te zetten. In het Vademecum Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen, dat begin 2010 door de VKB is uitgegeven, wordt regelmatig het bijzetten van urnen genoemd. Dat is ook het geval in het Modelreglement van de VKB waar onder "Begripsomschrijvingen" het nodige over een urnengraf of urnennis wordt gesproken

Landelijke ontwikkeling

Ruim 15 jaar geleden, toen de Vereniging van Kerkvoogdijen (VVK) bij de daarvoor in aanmerking komende leden een onderzoek instelde naar kerkelijke begraafplaatsen, bleek het volgende:

- 5 pct. van de gemeenten met een kerkelijke begraafplaats had de mogelijkheid tot het plaatsen van een urnenmuur;
- op 68 pct. van de begraafplaatsen is plaatsing van urnen in of op een graf toegestaan; terwijl
- op ruim 4 pct. van de kerkelijke begraafplaatsen het verstrooien van de as op een strooiveld is toegestaan.

Het bestuur van de afdeling Friesland, in welke provincie een derde van de protestantse begraafplaatsen gesitueerd is, stelde in het najaar 2010 bij de Friese colleges van kerkrentmeesters een beperkt onderzoek in waaraan ruim 50 gemeenten meededen die 65 begraafplaatsen exploiteren. In 18 pct. van de gemeenten is een urnenmuur aanwezig, terwijl 3 pct. over een urnenkelder beschikt.

De gemeenten die daarover nu niet de beschikking hebben, werd de vraag voorgelegd of er plannen zijn voor de aanleg van een urnenmuur. In bijna 8 pct. blijkt dat wel het geval te zijn. Verder werd gevraagd naar de tarieven die men daarvoor hanteert. Hierop komen we verderop in dit artikel nader terug.

Omdat het beeld sinds 1995, toen de VVK de enquête hield, veranderd is wordt in deze publicatie op een aantal aspecten rondom plaatsing van urnen e.d. nader ingegaan.

Regelgeving

Berging van de as

Na de crematie bergt de houder van het crematorium de as in een of meer asbussen. De asbus wordt gesloten en op de bus worden de naam en voorletters van de overledene vermeld en een registratienummer. Een deel van de as kan op verzoek van een nabestaande op een andere wijze worden geborgen en aan de nabestaande ter beschikking worden gesteld. Het is bijvoorbeeld mogelijk

de as te verdelen over verschillende nabestaanden. De houder van het crematorium dient echter zorg te dragen voor bewaring van een asbus gedurende een maand na het bergen van de as in de asbus. Daarna kunnen er verschillende bestemmingen aan de as worden gegeven.

Bestemmingen van de as

Uit artikel 59 van de Wet op de lijkbezorging (Wlb) volgt dat het de nabestaande die in de lijkbezorging voorziet is, die bepaalt welke bestemming aan de as wordt gegeven. Dit is dus degene die de opdracht voor de crematie heeft gegeven. Deze zal uiteraard daarbij de wens van de overledene in acht nemen. De houder van het crematorium draagt er vervolgens zorg voor dat:

- de asbus wordt bijgezet (b.v. in of op een graf of een aparte plaats voor urnen); of
- de in de asbus geborgen as wordt verstrooid; of
- de asbus ter beschikking wordt gesteld van de nabestaande door of namens wie de opdracht tot crematie is gegeven; of
- de asbus wordt verzonden naar het buitenland.

De houder van het crematorium kan de as ter bijzetting of verstrooiing overdragen aan de houder van een plaats van bijzetting. In de kerkelijke situatie betreft dit dan de beheerder van een kerkelijke begraafplaats waar in bijzetting van asbussen c.q. urnen is voorzien.

Bijzetting van een asbus

De artikelen 62 en 63 van de Wlb regelen de bijzetting

...De bijzetting van een asbus in of op een particulier graf, kan alleen plaats vinden met toestemming van de rechthebbende op het particuliere graf...

Mededelingenbord op de kerkelijke begraafplaats van Hardegarijp.

van een asbus. Een asbus kan worden bijgezet in of op een graf of op een afzonderlijke plaats op een begraafplaats. Een asbus die de as van leden van families bevat die een particulier graf dan wel grafkelders op eigen grond bezitten, kan ook daar worden bijgezet. Dat is zelfs toegestaan op een gesloten begraafplaats. De bijzetting van een asbus in of op een particulier graf, dus een graf waarop een uitsluitend recht berust, kan alleen plaatsvinden met toestemming van de rechthebbende op het particulier graf.

Een asbus die is bijgezet, kan op verzoek van een nabestaande door of namens wie de opdracht tot bijzetting is gegeven, door de houder van de begraafplaats aan die nabestaande ter beschikking worden gesteld. Hierbij geldt echter dat een asbus uitsluitend verwijderd mag worden indien de rechthebbende op de ruimte waar de asbus is bijgezet daarvoor toestemming verleent. Een uitzondering daarop vormt de situatie waarin de verwijdering plaatsvindt op bevel van een gerechtelijke autoriteit in verband met een strafrechtelijk onderzoek.

Bewaarplaats van asbussen buiten een begraafplaats

Artikel 64 Wlb stelt dat een bewaarplaats voor asbussen die niet op een begraafplaats is gelegen, zoals bijvoorbeeld een afzonderlijke urnenmuur, niet in gebruik mag worden genomen zonder de vergunning van burgemeester en wethouders.

In art. 65 Wlb wordt bepaald dat de houder van een plaats van bijzetting een register bijhoudt van alle asbussen die zijn bijgezet. In het Besluit op de lijkbezorging zijn nadere regels gegeven betreffende de gegevens die in het register moeten worden vastgelegd. Dat betreft de volgende gegevens:

- de naam en voornamen van de overledene of de naam van de doodgeborene, alsmede het registratienummer van de asbus;
- de naam en het adres van de houder van het crematorium waar de crematie heeft plaatsgevonden;
- de plaats van bijzetting van de asbus;
- in het voorkomende geval de plaats van bestemming van de as; en
- in het voorkomende geval de naam en het adres van de persoon aan wie de asbus ter beschikking is gesteld.

Ruiming van een asbus

Onder ruiming van een asbus wordt verstaan het openen van de gesloten bus en het daaruit verwijderen van de aanwezige as. De ruiming mag uitsluitend plaatsvinden door middel van verstrooiing van de aanwezige as. Het ruimen van een asbus geschiedt door of in opdracht van de houder van de begraafplaats en vindt binnen 10 jaar nadat de as in de bus is geborgen niet plaats dan met toestemming van rechthebbende op de ruimte waar de asbus is bijgezet. Ruiming kan dus ook eerder plaatsvinden, mits met toestemming van de rechthebbende op de ruimte waar de asbus is bijgezet.

De wetgever gaat er van uit dat men ook voor andere ruimten dan een eigen graf, zoals een urnennis of een urnengraf, op een begraafplaats een uitsluitend recht als bedoeld in artikel 28 van de Wlb kan vestigen, net zoals op een graf. Zolang dat recht bestaat, mag de zich in die ruimte bevindende asbus niet worden geruimd.

Het verstrooien van de as

Art. 66a Wlb regelt o.m. dat de as uit de asbus kan worden verstrooid door of in opdracht van de nabestaande die de zorg voor de asbus heeft of in verband met het ruimen van de asbus. Indien de zorg voor de asbus in handen van de nabestaande is, kan deze op enig moment tot verstrooiing overgaan. Hij kan zich dan tot de houder van de plaats van bijzetting, b.v. de begraafplaats of de urnenmuur, wenden en die opdracht geven om de as te verstrooien. Het is ook mogelijk dat hij de as zelf verstrooit, bijvoorbeeld op een voor de overledene dierbare plek. Wanneer de verstrooiing gebeurt door de houder van het crematorium of de plaats van bijzetting, dus ook de beheerder van een begraafplaats, dan dient dit te geschieden op een daartoe bestemd terrein, het z.g. strooiveld.

In die gevallen dat de zorg voor de asbus berust bij de nabestaande en deze zelf overgaat tot verstrooiing, de z.g. incidentele verstrooiing, is de nabestaande niet verplicht om op een permanent strooiveld of in open zee te verstrooien.

(Wordt vervolgd)

In memoriam dr. Willem Hendrik den Ouden

Op 24 maart 2012 overleed in zijn woonplaats Rotterdam op de leeftijd van 92 jaar dr. W.H. den Ouden, emeritus predikant van de Nederlandse Hervormde Kerk en Officier in de Orde van Oranje-Nassau.

Ds. Den Ouden was — behalve gemeentepredikant in Buren (1948-1953; in deze gemeente kreeg hij zelfs de functie van president-kerkvoogd toebedeeld), Harlingen (1953-1959) en Rotterdam-Hillegersberg (1959 tot zijn emeritaat in 1985) de eerste secretaris van de Hervormde Commissie Geldwerving (1969) en de eerste voorzitter van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving die in 1972 gevormd werd. Verder was hij in alle drie de gemeenten nauw betrokken bij de zaken van de plaatselijke geldwerving.

Landelijk financieel appèl

Toen in 1970 de toenmalige synodepreses van de Nederlandse Hervormde Kerk, ds. J.A.G. van Zanten, ter gelegenheid van het 50-jarig jubileum van de Vereniging van Kerkvoogdijen (VVK), één van onze rechtsvoorgangers, een lezing hield over financiën in de gemeenten, introduceerde ds. Van Zanten de door het Moderamen van de synode in 1969 ingestelde Commissie Geldwerving. In die tijd werden met name de grote en grotere kerkelijke gemeenten geconfronteerd met minder kerkbezoek waardoor de collecteopbrengsten terugliepen en een toenemende inflatie met als gevolg forse kostenstijgingen die zich met name in de traktementsfeer manifesteerden. Daardoor zagen veel grote(re) gemeenten het financieel niet meer zitten en wendden zij zich tot de synode van de kerk. Ds. Van Zanten trok zich die situatie aan en schreef een nota getiteld "Coördinatie van de geldwerving tot instandhouding van de hervormde gemeenten". Als

Ds. Den Ouden gaf aan het eind van het ochtendgedeelte van de Algemene vergadering van de Vereniging van Kerkvoogdijen, die op 20 april 1991 in het congres- en vergadercentrum van de Kon. Ned. Jaarbeurs te Utrecht gehouden werd, een terugblik op 20 jaar plaatselijke geldwerving.

Bij die gelegenheid ontving hij uit handen van de voorzitter, mr. J.A. van Riessen, een karaf met inscriptie.

secretaris van de toenmalige Hervormde Commissie Geldwerving werd aangezocht ds. W.H. den Ouden uit Rotterdam-Hillegersberg, omdat deze gemeentepredikant de nodige ervaring had opgegaan bij het opzetten van plaatselijke geldwervingsacties.

Het ideaal was om een jaarlijks financieel appèl te houden onder de leden van de hervormde gemeenten. Beide predikanten gingen aan de slag om hun ideeën onder de aandacht van de klassicale vergaderingen te brengen. Tijdens de algemene vergadering van de VVK in september 1971 hield ds. Den

Ouden een boeiende inleiding over de plaatselijke geldwerving met als titel "Brenge-Halen".

Ds. Den Ouden had om twee redenen de VVK gekozen om de plannen en ideeën van de Commissie Geldwerving onder de aandacht van de colleges van kerkvoogden te brengen, omdat:

- via het intermediair van de VVK waarin de kerkvoogden alle vertrouwen hadden, de boodschap het beste kon worden uitgedragen; en
- de VVK sinds 1962 foldermateriaal aan colleges van kerkvoogden beschikbaar stelde voor de

inning van de vrijwillige of verplichte bijdragen van gemeenteleden, zoals die toen werden genoemd.

Grote succesvolle actie

Mede dankzij zijn inspanningen kon in januari 1972 het eerste financieel appèl worden gehouden, waaraan circa 250 hervormde gemeenten meededen. Het resultaat was overweldigend. Door de aanpak van "Brenge (van de folder of brief) – Halen (het ophalen van het toezeggingsformulier) stegen de inkomsten in die 250 gemeenten t.o.v. 1971 met circa 30 pct.

Dankzij dit succes gingen een jaar later ook de Rooms-Katholieke Kerk en de Gereformeerde Kerken in Nederland meedoen en werd er een Interkerkelijke Commissie Geldwerving gevormd, waarvan ds. Den Ouden voorzitter werd. In 1973 voerden de hervormden en gereformeerden dit landelijke financieel appèl onder het motto Kerkappèl 73, terwijl de rooms-katholieken meededen met als thema "Kerk van de grond". Sinds 1974 wordt op interkerkelijk niveau de actie Kerkbalans gehouden en is deze uitgegroeid tot de grootste financiële actie die kerkelijk Nederland ooit gekend heeft.

In die begintijd had ds. Den Ouden veel contacten met predikanten, kerkenraden en colleges van kerkvoogden. Naast diverse lezingen op klassicale vergaderingen en tientallen voorlichtingsbijeenkomsten die door onze provinciale afdelingen werden georganiseerd, gaf ds. Den Ouden ook over deze materie voorlichting aan jonge predikanten op het toenmalige hervormde seminarie. Voorts deed hij veel studie over de vroegere financiering van de plaatselijke gemeenten, de veranderende kerk, het opzetten van nieuw beleid (beleidsplan!) en hoe Kerkbalans daarin zou kunnen passen. Hij vat deze informatie samen in een boekje dat in het voorjaar van 1982 uitkwam en de titel "Kerk en geldwerving" meekreeg.

In 1991 nam ds. Den Ouden afscheid van de Commissie Geldwerving en tijdens de persconferentie van de

actie Kerkbalans 1992 trad hij voor het laatst op als voorzitter.

Studie en promotie

Na zijn vertrek uit de Commissie Geldwerving en de Interkerkelijke Commissie Geldwerving, ging ds. Den Ouden zich verder in de verhouding van bestuur en beheer van de Kerk verdiepen. Hij constateerde dat er over deze materie eigenlijk weinig gepubliceerd was en besloot hiernaar zelf onderzoek te gaan doen. Hij schreef een proefschrift met als titel "Kerk onder patriottenbewind — Kerkelijke financiën en de Bataafse Republiek 1795-1801" ter verkrijging van het doctoraat in de Godgeleerdheid en Godsdienswetenschap aan de Rijksuniversiteit Groningen. Op 30 juni 1994 promoveerde hij op dit proefschrift.

Omdat ook het ontstaan van de Rijkstraktementen, de ontwikkelingen daarvan en de afkoopregeling van 1983 zijn grote aandacht hadden, publiceerde dr. Den Ouden in 2004 het boek "De ontkenning van de zilveren koorde — De geschiedenis van de rijkstraktementen in de Nederlandse Hervormde Kerk". Het eerste exemplaar overhandigde hij in de hervormde kerk van Buren, zijn eerste gemeente, aan de laatste preses van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, ds. A.W. van der Plas. In 2005 overleed zijn vrouw Martha die, zoals ds. Den Ouden in zijn proefschrift schrijft, haar naam alle eer aandeed. Want dankzij haar aandacht voor het gezin van vijf kinderen kon hij zich wijden aan zijn werk voor de Kerk.

Onze Kerk is ds. Den Ouden veel dank verschuldigd, want door zijn nimmer aflatende ijver, zijn enthousiasme en zijn vurig elan, is destijds de actie Kerkbalans in het leven geroepen en is het de actie geworden zoals die nu al 38 jaar bestaat. Een actie bedoeld voor de instandhouding van onze Kerk en haar gemeenten die ds. Den Ouden bijzonder lief en dierbaar waren.

Ook onze Vereniging, waarbij hij in zijn actieve jaren nauw betrokken was, herdenkt dr. Willem Hendrik den Ouden in grote dankbaarheid.

Dat hij moge rusten in vrede. Namens het hoofdbestuur van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer in de Protestantse Kerk in Nederland,

Mr. Peter A. de Lange, voorzitter

■ Kerkbalans 2013

Onlangs besloot de Interkerkelijke Commissie Geldwerving de actie Kerkbalans 2013 te houden van 13 tot en met 27 januari 2013. De persconferentie bij de presentatie van de actie zal plaatsvinden op 10 januari 2013 in het Protestants Landelijk Dienstencentrum te Utrecht.

■ Verkoop kerken Middelburg

De protestantse gemeente te Middelburg gaat een aantal kerkelijke gebouwen afstoten. Reden is het dalende aantal leden, evenals tekorten op de begroting, zo meldt het Reformatorisch Dagblad van 28 februari 2012.

Medio 2015 moeten de besluiten doorgevoerd zijn. Op dit moment bestaat de protestantse gemeente Middelburg uit zeven wijkgemeenten, waaronder twee wijkgemeenten van bijzondere aard. De algemene kerkenraad wil het aantal predikantsplaatsen in eerste instantie niet verminderen, aldus het bericht.

Nieuws uit de provincies

R.M. Belder

Op 12 maart 2012 hield de afdeling Friesland in De Kurioskerk te Leeuwarden haar jaarvergadering. De afdelingsvoorzitter, de heer H. de Koe, die circa 100 kerkrentmeesters welkom mocht heten, wees er op dat Friesland bijzonder rijk aan kerken is. Voor de instandhouding daarvan verleent de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen van Friesland de kerkrentmeesters goede diensten. Hij noemt daarbij o.m. de volledige inventarisatie die een paar jaar geleden van het kerkelijk roerend en onroerend goed gemaakt is, waarbij een duidelijk beeld van de Friese situatie naar voren is gekomen.

Sommige gemeenten zijn ook rijk aan onroerend goed, zoals landerijen e.d. waardoor ze relatief veel inkomsten uit bezit genereren, maar veel gemeenten komen steeds meer in de financiële problemen. Waar gemeenten in toenemende mate mee te kampen krijgen, is de vervulling van vacatures in de kerkenraad en de overige colleges. In de omliggende provincies doen zich dezelfde problemen voor. Daarom is het belangrijk dat de Dienstenorganisatie van onze kerk en de VKB niet elkaar beconcurreren en bestrijden, maar de handen ineen slaan en gezamenlijk optrekken om hun tijd en energie te besteden in het belang van het grondvlak van de kerk. De heer De Koe sloot zijn inleidende woorden af met te waarschuwen dat ten aanzien van de financiën van de landelijke kerk Friesland de vinger aan de pols zal houden.

Dorpspredikant met hart en nieren

Hierna volgt een overdenking door ds. J.C. Overeem uit Sneek, waarna de inleider van deze avond, ds. W.B. Beekman, een inleiding houdt op basis van zijn studieverslag uit 2011

H. de Koe, voorzitter van het afdelingsbestuur.

met als titel "Leve de Dorpskerk". Ds. Beekman, die in Ede is opgegroeid en in 1985 predikant in Koudum werd, is nu predikant in de protestantse gemeenten van Molkwerum en Warns. Omdat hij zich zeer betrokken voelt bij de kerk in het dorp, heeft hij tijdens zijn studieverlof vorig jaar aandacht willen besteden aan de dorpen die net als de kerk met krimp te maken hebben. "Want ik houd van de kerk, ik houd van het dorp en zeker van een Fries dorp. Ik ben dorpspredikant in hart en nieren". Tijdens zijn studieverlof heeft hij allerlei sociologische rapporten geraadpleegd en bestudeerd en boeken zoals "Toen God verdween uit Jorwerd". "Het studieverslag is allemaal niet zo objectief en wetenschappelijk, maar heeft net zoveel waarde of nog meer dan al het doemdenken dat het christelijk geloof weg zou zijn en dat de kerken uit de steden weg zijn. En nu de dorpen nog", zo begint ds. Beekman zijn inleiding. Ds. Beekman wijst erop dat sociologen weer positiever over de kerk spreken. Dat is geen reden tot triomfalisme voor de kerk, want de gouden eeuw waarin de kerk het belangrijkste goed was in de samenleving, is voorbij. Maar de kerk is een minderheid die wel toekomst heeft. Zij

levert een belangrijke bijdrage aan de samenleving.

Ontgroening en vergrijzing

In de rapporten die ds. Beekman bestudeerde, stellen sociologen dat het wel meevalt met de toekomst van onze dorpen. Het spookbeeld van vergrijzing en ontgroening (minder jonge mensen) van de dorpen schijnt dus mee te vallen. Jongeren van 20-34 jaar gaan gemiddeld meer uit de dorpen weg, maar 35-plussers komen relatief meer in de dorpen terug. Middenstanders en bedrijven vertrekken uit de dorpen. De vergrijzing van onze bevolking is ook minder ingrijpend dan verondersteld werd, want in 2025 verwacht het Sociaal Cultureel Planbureau (SCP) dat de vergrijzing zijn hoogtepunt heeft bereikt en vanaf 2040 verwacht het SCP zelfs een afname daarvan.

Ds. W.B. Beekman.

Voor de ontwikkeling van het dorp en de kerk is het goed om met het volgende rekening te houden.

1. De gemeenschap moet in het dorp gehandhaafd blijven. Er zijn weliswaar veranderingen, maar het dorp verdwijnt daardoor niet. Er komt een lichtere vorm van dorpsgemeenschap waarvoor duidelijk gekozen wordt. Geen dorpsdwang en sociale controle, maar een dorpsgemeenschap

waar men bewust voor kiest en waarvoor men ook best het een en ander wil doen. Vroeger moest men lid zijn van een sportvereniging om te sporten, met contributie, een bestuur, een gebouw, enz. Tegenwoordig zoekt men elkaar spontaan op en worden er afspraken gemaakt een baan te huren om b.v. te sporten, om vervolgens na afloop een kop koffie met elkaar te drinken. Er is veel minder behoefte aan formele verbanden als verenigingen.

2. Een mooi voorbeeld is de kerkelijke gemeenschap in het dorp. De jongere mensen voelen er niet meer voor om in een kerkelijke structuur te opereren met een kerkenraad en een classis die veel vergaderingen vereisen en een landelijke synode met raden en organen. Nu ontstaan er allerlei gemeente groepen die vaak spontaan ontstaan, zo merkt ds. Beekman op.

Dorpskerken overleven

Maar gaat het in de kerken beter dan in de dorp?, zo vervolgt ds. Beekman. Er is al jaren sprake van een krimpender ledental, de secularisatie gaat maar door en er vallen kerken vrij. Maar verdwijnt de kerk daardoor uit het dorp? Het SCP meldt daarover dat de kerken niet zullen verdwijnen, maar dat de secularisatie en de teruggang in het

kerkelijk leven een plafond aan het bereiken zijn. De teruggang is 25 jaar geleden hevig geweest, maar inmiddels lijkt het aantal kerkgangers minder hard af te nemen. Zowel het SCP als het CBS verwachten dat in de komende tijd een derde deel van de bevolking lid zal blijven van een kerkgenootschap en dat iets meer dan 10 pct. van de Nederlandse bevolking geregeld naar de kerk zal blijven gaan. In de dorpen verwacht het SCP dat die betrokkenheid hoger zal zijn dan gemiddeld in het land.

Wel zullen we als kerk moeten leren leven als minderheidsgroep. De kerk zal dienend aanwezig moeten zijn en kan niet langer hoeder van het geweten zijn. De kerk maakt niet meer uit wat goed of fout is. Zij zal zich wel altijd als hoeder van de kwetsbaren in onze samenleving moeten opstellen.

Ds. Beekman wijst er op dat kerkmensen zorgen voor binding, samenhang, financieel bijdragen en veel tijd in vrijwilligerswerk steken. Maar hoe willen we kerk-zijn in het eigen dorp, waar doen we het dan eigenlijk nog voor en wat willen we bereiken? Hij bracht eens een bezoek aan de Achelse kluis. De daar aanwezige pater vertelde dat er altijd één Godslampje in de kerk brandt als blijk van Gods aanwezigheid. Onze taak als kerk, ook als kerk in de toekomst, is dat Godslampje brandende te houden. We

moeten ophouden met grote dingen, bijzondere vormen van gemeente-zijn en allerlei andere activiteiten te ondernemen. Het eigenlijke doel is er voor te zorgen dat Gods lamp brandende wordt gehouden. En dat doen we door de kerk zo gewoon mogelijk te houden door:

- het houden van kerkdiensten, de liturgie vieren;
- het omzien naar elkaar, dus pastoraat bedrijven; en
- de geloofsoverdracht.

Organisatie

Probeer kerk te zijn van het eigen dorp, want kerk en dorp horen bij elkaar, zo vervolgt ds. Beekman. Dat heeft niets met dorpisme te maken. Het is prima wanneer men uit het oogpunt van versterking van bestuurskracht een streekgemeente wil vormen. Maar de kerk moet wel in het eigen dorp blijven, desnoods in een schuur of in huisgemeenten, waarvoor ook de kerkorde nog mogelijkheden gecreëerd heeft. Met grootschaligheid jaag je God en zijn gelovigen "Jorwerd uit". Ik geloof in een dorpskerk in het eigen dorp en van het eigen dorp.

Probeer verder kerk vóór het dorp te zijn. Sommige mensen bezoeken wekelijks de erediensten en anderen doen dat op hoogtijdagen (Kerst, Pasen, e.d.). En weer anderen doen dat op scharniermomenten ingeval van doop, huwelijk en uitvaart. ▶

Durf als organisatie zo klein, maar effectief mogelijk te zijn. Er zijn gemeenten die constant met de vervulling van de vacatures bezig zijn en wanneer die intussen vervuld zijn, dienen zich nieuwe vacatures aan. Probeer zuinig met de beschikbare tijd van de vrijwilligers om te gaan. Dus kies voor een lichte organisatie en een minimale samenstelling van de kerkenraad, bestaande uit een voorzitter, een scriba en een beheerder die, geadviseerd door een dominee, samen verantwoordelijkheid dragen voor de gemeente als kerkelijke rechtspersoon. Voor de overige taken kan men met informele groepen werken. Zet die groepen in, geef hen budget en ruimte om hun activiteiten te verrichten, aldus ds. Beekman.

Tips voor kerkrentmeesters

Tenslotte geeft ds. Beekman een aantal tips voor kerkrentmeesters.

- Wees reëel want er is veel in onze dorpsgemeenschap veranderd. Veel mensen zien de kerk niet meer als het hoogste goed, maar als één van de goede doelen, te vergelijken met een plaatselijke vereniging. Ook hun bijdragepatroon zal daarmee vergelijkbaar zijn.
- Wees transparant bij de plaatselijke geldwerving. Met een brief of folder waarin een begroting en een richtlijn voor het bepalen van de bijdrage zijn opgenomen, kan niet meer volstaan worden. Laat zien wat in deze tijd kerk-zijn voor het dorp waarin we leven betekent.
- Vraag een vergoeding voor door de kerk bewezen diensten zoals bij trouw- en uitvaartdiensten. Het beeld dat de kerk 'alles voor niets' moet doen, is voorbij. Met name bij jonge mensen spreekt dit aan.
- Ontwikkel een legatenbeleid. Veel goede doelenorganisaties doen dit al jaren, maar plaatselijke kerkelijke gemeenten doen dit vrijwel niet. De opbrengsten uit aldus verkregen bezit, kunnen een compensatie zijn voor te derven inkomsten uit vrijwillige bijdragen.
- Overweeg om in het dorp een "Stichting vrienden van de Dorpskerk" op te richten. Dat betreft mensen bij de Dorpskerk,

Erelid, de heer A. Tiemersma (links) in gesprek met bestuurslid Terpstra (midden) en de heer G.L. Westerveld (rechts).

waardoor de draagkracht en bestuurskracht kan worden vergroot.

Als Dorpskerk is er zeker toekomst, maar we moeten daarvoor flink aan de bak, zo besluit ds. Beekman zijn boeiende inleiding.

Vragen

Na de pauze was er gelegenheid tot het stellen van vragen waarop ds. Beekman reageerde.

Vraag: Onze gemeente heeft 1 ouderling en 1 diaken. Hoe nu verder?

Antwoord: Dat is een probleem in meer gemeenten. Probeer niet de formele structuur in stand te houden, maar ga aan de slag. Ga met groepen aan het werk. Benader mensen die bereid zijn zich voor een bepaald project in te zetten. Zorg dat er een paar mensen zijn die de kerkelijke rechtspersoon vertegenwoordigen en laat men zich door een predikant laten adviseren.

Vraag: onze kerkenraad, die uit 18 personen bestaat, kan niet alles overzien wat er in gemeente gebeurt.

Antwoord: De kerkenraad moet zorgen voor gebouwen, geld en advies van de predikant. Mensen sturen zichzelf aan, dat is geen taak van de kerkenraad. Stop er mee om

als kerkenraad alles zelf te willen doen. De rol van de predikant is hierbij cruciaal. Hij dient bij deze aanpak een belangrijk aandeel te leveren, maar dat mag van hem of haar, die zich dienend behoort op te stellen, ook worden verlangd.

Vraag: Kan een dorpsgemeente alleen blijven bestaan als zij vermogend is?

Antwoord: Neen, het helpt wel, maar men zal zelf oplossingen moeten bedenken die niet alleen met financiën te maken hebben.

Vraag: Kerkgebouwen en hun interieur (orgel, gebrandschilderde ramen en andere bezienswaardigheden) hebben ook uitstraling op randkerkelijken.

Antwoord: Kerken hebben inderdaad een grote symbolische functie. De torens die als de vinger Gods naar boven wijzen. Dat is allemaal belangrijk. Maar om een gemeente in stand te houden gaat het primair om een dienst te houden die ook in een schuur of huiskamer kan plaatsvinden, omzien naar elkaar en de lamp Gods brandend te houden (geloofsoverdracht).

Vraag: in Friesland is veel onroerend goed dat een door een deskundig kader beheerd moet worden.

Antwoord: Dat is op verschillende manieren mogelijk. Denkbaar is daarvoor een stichting op te richten

die zich het beheer daarvan als doel stelt en de opbrengsten bestemt voor plaatselijk kerkenwerk.

Vraag: Veel waardering voor de suggesties van ds. Beekman, maar de structuur in de Protestantse Kerk in Nederland moet daarvoor wel veranderd worden.

Antwoord: Deze structuur zal niet snel veranderen, omdat alles in de kerk niet snel verandert, maar het verandert wel, aldus ds. Beekman.

Huishoudelijke zaken

Hierna bedankt de voorzitter ds. Beekman voor zijn bijdrage aan deze avond en ds. Overeem voor de gehouden overdenking. Vervolgens wordt een aantal huishoudelijke zaken afgewikkeld (vaststelling notulen jaarvergadering 2011, jaarverslag 2011 en jaarrekening 2011).

In het kader van periodieke aftreding van bestuursleden stellen de periodiek aftredende leden de heren D. de Vries en K. Lolkema zich voor een nieuwe periode herkiesbaar. Aftredend en niet herkiesbaar zijn de heren K. Hannema en J.S. Huizinga. De voorzitter bedankt beide heren voor hun werkzaamheden en de heer Hannema in het bijzonder voor het maken van de notulen tijdens de jaarvergadering en de regiobijeenkomsten die jaarlijks in het najaar plaatsvinden.

Voorts doet de heer De Vries, die de afdeling Friesland in het hoofdbestuur van de VKB vertegenwoordigt, enkele mededelingen uit de hoofdbestuursvergadering van 3 maart jl. Eén van de punten betreft de toenemende zorgen over de financiën in de gemeenten. Het hoofdbestuur wil daar graag een zo volledig mogelijk beeld van hebben. Hij roept de colleges van kerkrentmeesters op de jaarrekeningen toch vooral aan de RCBB's te zenden en indien de gemeenten met tekorten worden geconfronteerd, hiervan het afdelingsbestuur van Friesland in kennis te stellen.

Verder roept hij de kerkrentmeesters op om op 21 april a.s. het VKB-congres in Nieuwegein bij te wonen. Daar komen zaken aan de orde die voor de kerkelijke gemeente van de toekomst van grote betekenis zijn.

Nadat de voorzitter in antwoord op een vraag over de BTW, heeft medegedeeld dat de Kerk hierover met de Staatssecretaris in gesprek is en dat het resultaat hiervan met belangstelling wordt afgewacht, sluit hij de vergadering met het uitspreken van een dankgebed.

Oude Kerk Katwijk blijft grijs

De Oude Kerk van de hervormde gemeente te Katwijk, beter bekend als het witte kerkje aan de boulevard, zal nooit meer wit worden. De kerk is bepleisterd met lichtgrijze kalei. Daardoor kan zout naar buiten trekken en binnen geen schade aanrichten Volgens het onderzoeksbureau TNO te Wageningen is het overschilderen van kalei niet wenselijk.

De Andreaskerk, zoals de kerk officieel heet, is in de afgelopen jaren regelmatig opnieuw geschilderd, maar steeds liet na verloop van tijd het pleisterwerk binnen los en sloeg de kerk aan de buitenkant bruin uit. Uiteindelijk is op aanraden van TNO gekozen voor de oplossing met kalei. Om de vochtproblemen buiten aan te pakken, zijn de regenpijpen en de drainage om de kerk aangepast. Ook het interieur van de kerk krijgt een pleisterlaag met kalei, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 3 januari jl.

Kerk krijgt 'nieuwe' oude preekstoel

De kerk in Engelbert (Gr.) krijgt een nieuwe kansel, die stamt uit het kerkje van Heveskes, het dorp dat eind jaren zeventig moest wijken voor de oprukkende industrie van Delfzijl. Tussen 2002 en 2005 werd de kerk van Engelbert gerestaureerd. De oorspronkelijke preekstoel werd in 1972 uit de kerk van Engelbert verwijderd en staat tegenwoordig in Baflo. De preekstoel uit Heveskes kon worden gered uit de handen van vandalen, zo meldt het Dagblad van het Noorden van 21 januari 2012.

Voorlichtingsboekje "Ruimte"

Leverbaar is het boekje "Ruimte" dat voor verschillende doeleinden geschikt is. In de eerste plaats kan het gebruikt worden voor de belijdeniscatechisanten om hun informatie te geven over de financiële behoefte van kerk en plaatselijke gemeente, over de bestuurlijke opbouw van de kerk, enz. Verder is dit boekje uitermate geschikt om uit te reiken aan de vele vrijwilligers die zich voor de plaatselijke gemeente inzetten. Tenslotte kan dit boekje op gemeenteveningen gebruikt worden om informatie te geven over de gehele organisatie van kerk en gemeente. "Ruimte" is een fraai geïllustreerd boekje, dat informatie biedt die van belang is voor alle leden, die wat meer over kerk en gemeente dienen te weten.

De prijzen zijn als volgt:

- tot 25 ex. €0,70 per ex;
- 26-50 ex. €0,65 per ex; en
- vanaf 51 ex. €0,60 per ex.

Deze prijzen zijn exclusief verzendkosten en BTW. Bestellingen kunnen gericht worden aan: Centraal Bureau van de Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer, Postbus 176, 3300 AD Dordrecht, tel. 078 - 63 93 664 of per e-mail: j.zwep@kerkrentmeester.nl.

Passie voor de Kerk

R.M. Belder

Op 1 december 2011 organiseerden de VBMK (Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen in Nederland), de SBKG (Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen) van Overijssel-Flevoland, Het Oversticht en de Provincie Overijssel een netwerk bijeenkomst die plaats vond in de voormalige Synagoge van Deventer. Mevr. J. Roosenschoon, coördinator Etty Hillesum Centrum Deventer, sprak een welkomstwoord. De synagoge die in 1892 voor de Joodse gemeenschap van Deventer was gebouwd werd in 1952 aan de christelijk-gereformeerde kerk verkocht, omdat het gebouw veel te groot was geworden voor de Joodse gemeenschap die als gevolg van de Tweede Wereldoorlog aanzienlijk was gedecimeerd. Sinds een paar jaar wordt het gebouw niet meer door de kerk gebruikt, want die heeft behoefte aan een groter gebouw. Zij hoopt dat de gemeente Deventer het gebouw wil kopen, zodat het een Rode Hoedachtig centrum wordt met lezingen, debatten, concerten e.d.

Achtergronden

Vervolgens geeft de heer G. van Hasselt, bestuurslid van de VBMK, een toelichting op het programma van deze middag waarvan er in deze samenvatting een tweetal bijdragen is opgenomen. De aanleiding voor deze bijeenkomst, die als titel heeft "Vitaal gebruik van kerkelijke gebouwen in Overijssel", vormt de kerkverlating en de secularisatie die ook in Overijssel bepaalde vormen gaat aannemen. Kerkelijke gemeenten worden geconfronteerd met bezuinigingen en reorganisaties en in het laatste geval kunnen zij voor de keuze komen te staan het kerkgebouw te sluiten, af te stoten of zelfs tot sloop over te gaan. Van de hedendaagse kerkbeheerder wordt ook innovatief beheer verwacht, van kosten tot cultuurondernemer en niet in de laatste

Voormalige Synagoge te Deventer.

plaats aandacht voor het financieel beheer.

Het gaat dan om vragen als: wat te doen indien de kerkgebouwen onvoldoende gebruikt worden en hoe kun je tot een betere exploitatie komen? Wanneer kies je voor kerkelijke gebruik, multifunctioneel gebruik of wanneer ga je denken aan neven- of herbestemming van het kerkgebouw. Wat komt daar allemaal voor kijken en welke organisaties kunnen kerkbeheerders ondersteuning bieden bij deze opgave?

De heer Van Hasselt hoopt op vitalisering over het gebruik van het kerkgebouw in Overijssel. Dat betekent dat er draagvlak voor het kerkgebouw moet zijn (interesse van de buurtbewoners voor de kerk), de exploitatie van de kerk moet op orde zijn en het geheel moet

bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit van de provincie Overijssel, aldus de heer Van Hasselt in zijn toelichting op het doel van deze bijeenkomst. Vervolgens geeft hij nog een korte uiteenzetting over het doel van de VBMK die 30 jaar geleden werd opgericht en de rol die zij bij dit proces kan spelen.

Ervaringen vitaal gebruik

Hierna zou de heer E. Kooiker, voorzitter van het bestuur van de afdeling Overijssel-Flevoland van de VKB en voormalig Statenlid in Overijssel zijn ervaringen vertellen over vitaal gebruik van de protestantse kerken in zijn afdeling, maar door familieomstandigheden is hij verhinderd. Mevr. H. Nelissen, werkzaam bij de provincie Overijssel, leidt dit onderwerp in. Ook de VKB in Overijssel-Flevoland was in het verleden betrokken bij zowel

nieuwbouw als restauratie van kerkgebouwen. De laatste jaren worden er vrijwel geen kerken meer gebouwd, maar beperkt de bemoeienis van de kerkrentmeesters zich tot restauratie- en onderhoud van kerkgebouwen. Als gevolg van teruglopende inkomsten, waarvan met name de kerkrentmeesters last hebben, moet er naar de mening van de heer Kooiker een visie ontwikkeld worden over de mogelijkheden van het kerkgebouw wanneer dat niet meer wordt gebruikt voor het doel waarvoor het is gebouwd, namelijk het houden van erediensten. Alternatief gebruik kan zijn: multifunctioneel of een andere bestemming geven, dan wel verkoop van het gebouw aan een projectontwikkelaar.

Dit strookt niet met hetgeen de VKB afdeling Overijssel-Flevoland voor ogen staat, maar als gevolg van teruglopend kerkbezoek en mindere betrokkenheid bij het werk voor de kerkelijke gemeente kerkelijke gemeenten zich genoodzaakt soms forse ingrepen te gaan toepassen; ook voor wat de toekomst van het kerkgebouw betreft. Dat betekent dat er gepeild moet worden of er draagkracht in de gemeente is voor herbestemming. Dat vraagt overleg tussen partijen (kerkelijke gemeente, de omgeving en de burgerlijke gemeente) en het is van groot belang om van elkaars kennis gebruik te maken, zo besloot mevr. Nelissen de inleiding van de heer Kooiker.

Tijdig problematiek onderkennen

Daarna volgen er enkele reacties waaruit blijkt dat men de inhoud van het verhaal wat oppervlakkig vindt en weinig concreet aangeeft hoe de situatie er in Overijssel-Flevoland er uit ziet. Met de voorgestelde aanbevelingen door samen deze problematiek op te lossen, kan iedereen zich vinden.

De heer Van Hasselt realiseert zich dat het niet eenvoudig is om een goede herbestemming te vinden. Een herbestemmingsproject is geen eenvoudige opgave. Het pand staat in die omgeving en heeft zijn geschiedenis. Maar er ligt ook een kans om deze beeldbepalende en

Mevr. B. Ahuis-de Vries, vertelt over multifunctioneel gebruik Reestkerk.

monumentale kerkgebouwen te laten herleven. Door er een nieuwe functie aan te geven zodat ze weer aantrekkelijk worden voor de huidige generatie en om ze duurzaam te kunnen behouden voor toekomstige generaties. Daarom vindt hij het belangrijk om ook als kerkbeheerder hiervoor tijdig de aandacht te vragen. Ga hierop voorsorteren en bouw een netwerk op. Zodra de gelegenheid van afstoting en herbestemming zich voordoet, er dan een kans voor het grijpen is. Verder acht hij het van groot belang wanneer ook in Overijssel-Flevoland goed in beeld wordt gebracht hoeveel kerkgebouwen de komende jaren voor herbestemming in aanmerking komen. Hier ligt nog een belangrijke opgave voor de heer Kooiker, aldus de heer Van Hasselt.

Multifunctioneel gebruik Reestkerk

Vervolgens volgt er een zeer enthousiast verhaal van mevr. Betty Ahuis-de Vries, voorzitter van de Stichting Vrienden van de Reestkerk te Oud Avereest — Balkbrug. Tijdens de algemene vergadering van de VKB die zij in 2007 bezocht, werd zij geïnspireerd door de workshop die geleid werd door de heer P.G.J. Breukink, directeur van de Stichting Oude Groninger Kerken. De heer Breukink stelde toen reeds om in het kader van herbestemming van kerkgebouwen contact op te nemen met de buurt en de omgeving van de kerk. Maak van het doel een middel en ga het gebouw gebruiken waardoor er ook inkomsten worden gegenereerd. Zo is met vele vrijwilligers ook in Oud Avereest - Balkbrug aan de slag

gegaan toen de hervormde gemeente en de gereformeerde kerk gingen fuseren tot de huidige protestantse gemeente. Daarbij was afgesproken om beide kerkgebouwen, de gereformeerde Brugkerk en de hervormde Reestkerk als kerk in stand te houden en te blijven gebruiken voor de eredienst voor de 1.500 leden tellende protestantse gemeente.

De protestantse gemeente stelde gerichte werkgroepen aan en voor het onderzoek plegen hoe het niet-kerkelijk, gepast gebruik door derden van de Reestkerk gestimuleerd kon worden en onderzoek te doen naar het oprichten van een stichting werd een werkgroep: stichting, subsidies en financiën ingesteld.

Stichting Vrienden van de Reestkerk

Er is een Stichting Vrienden van de Reestkerk opgericht. Met veel passie voor de Reestkerk vertelt mevr. Ahuis over het vele werk dat zij met vele vrijwilligers verricht. In het kerkelijk beleidsplan werden de volgende afspraken gemaakt over de Reestkerk: De kerk restaureren/aanpassen/uitbreiden voor rouw- en trouwdiensten en standaard erediensten.

Mevr. Ahuis deelt mee dat de uit te voeren werkzaamheden omtrent de restauratie van de Reestkerk zijn vastgesteld. Ing. H. Bron van de Stichting Beheer Kerkelijke Gebouwen heeft hierbij geadviseerd. Het oprichten van de Stichting Vrienden van de Reestkerk en haar ontwikkelde activiteiten gaf de protestantse gemeente de mogelijkheid om in aanmerking te komen voor Leader gelden. De protestantse gemeente is erg ingenomen met de toezegging van de bijdrage van € 100.000,- van de burgerlijke gemeente Hardenberg.

Voor het houden van erediensten heeft de protestantse gemeente ruimte nodig voor kindernevendienst, jeugdkerk en oppasdienst en het gebouw voldoet niet aan de eisen van deze tijd als keukens en toiletruimte. Een architect maakte een bouwtekening en het bouwplan werd in juni 2009 voorgelegd aan het steunpunt Cultureel Erfgoed in ►

Overijssel en resulteerde tot de definitieve omgevingsvergunning voor de aanbouw in november 2011. Het doel van de Stichting Vrienden van de Reestkerk is verwerving van financiële middelen en programmering van allerlei activiteiten (concerten, lezingen, e.d.) De stichting anticipeert daarbij op de leegloop die op het platteland ontstaat. De Reestkerk wordt door de restauratie en aanbouw multifunctioneel en gaat voldoen aan alle veiligheidseisen in het kader van de brandveiligheid en is toegankelijk voor gehandicapten. Ook wordt de kerk als trouwlocatie voor de gemeente Hardenberg gebruikt.

In navolging van "The night of the Proms" is er in Oud Avereest-Balkbrug "The night of the Riest" waarmee in mei 2010 begonnen is en een groot succes bleek te zijn. Er waren meer dan 200 bezoekers, die enorm genoten hebben van het optreden van verschillende artiesten.

Mevr. Ahuis besluit haar enthousiaste verhaal door in het kader van een verantwoorde exploitatie van de Reestkerk te wijzen op de volgende aandachtspunten:

- De betekenis van het cultureel erfgoed;
- De natuur (Het Reestdal met als status beschermd dorpsgezicht);
- Gezondheid (de kerk wordt een rustpunt en levert een bijdrage aan het onthaasten);
- Cultuur (Eén van de activiteiten van de stichting "The night of the Riest" en de maandelijkse concerten van de SKOA = Stichting Kamermuziek Oud Avereest)
- Educatie (Basisscholen betrekken bij activiteiten van de stichting)
- Toerisme (in de omgeving zijn enkele campings);
- Plattelands economie (Er is sprake van leegloop omdat jongeren wegtrekken).

Maar voorwaarde voor een succesvolle aanpak is open naar elkaar zijn, duidelijke afspraken maken, samenwerken en vertrouwen wekken en vertrouwen hebben in de toekomst, zo besluit mevr. Ahuis haar passievolle verhaal, dat hoop en toekomst biedt voor een vitaal gebruik van de kerkelijke gebouwen in Overijssel.

Deltateam wil draagvlak behoud kerken vergroten

Beetsterzwaag-Olterterp.

Het Friesch Dagblad van 9 december 2011 meldt dat het op 8 december gepresenteerde Deltateam een hele klus staat te wachten als het alle herbestemmingen van kerken op haar bordje zou krijgen die de komende jaren gaan spelen. Dat is dan ook niet de opzet, zo werd duidelijk bij de presentatie van de toekomstplannen. "In eerste instantie moeten kerken en dorpsgemeenschappen hier zelf mee aan de slag. Sommige kerkelijke gemeenten praten er ook al jaren over. Wie zijn wij dan om te zeggen dat we het wel even weten? We willen heel ingetogen beginnen", aldus Jitze Tadema van het Deltateam. Het Deltateam wil graag aanschuiven voor gesprek, bijvoorbeeld als de „kerken met de handen in het haar zitten“, maar ook in een beginfase van gesprekken over wat er met de te sluiten kerk moet gebeuren. „Wij gaan niet op de stoel van kerkbesturen zitten. Wij zeggen niet wat er moet gebeuren. We hebben daar ook niet de bevoegdheid toe, laat staan dat we het willen“.

Erfgoed

In Friesland staan zo'n achthonderd kerkgebouwen. Die kerkdichtheid is uniek voor Europa: nergens staan zoveel kerken per vierkante kilometer. "De kerken zijn een van de

belangrijkste stukjes erfgoed van Fryslân, misschien wel de belangrijkste", aldus Kees van Stralen, coördinator en beleidsmedewerker van het Programma Erfgoed van de Provincie Friesland. Vandaar ook dat de provincie zich zo sterk maakt voor de Friese kerken. De doelgroep kerkgebouwen waarop het Deltateam zich gaat richten wordt bepaald door Gedeputeerde Staten na advies van het Deltaplatform. Het gaat om 450 kerken tot de bouwperiode 1970, aldus Tadema.

Het Deltateam Fryske Tsjerken meent vooral dat er nog een wereld is te winnen als het gaat om de herbestemming en het behoud van de Friese kerken. Bijvoorbeeld als het gaat om samenwerking in dorpen tussen kerken, dorpshuizen, maar ook verenigingen. Kortom: het anders kijken naar het gebruik van gebouwen dan alleen een kerkelijke functie.

Deltateamlid Jan Doede Niemeijer meent dat er grenzen moeten worden doorbroken op dorpen als het gaat om behoud en bestemming van een gebouw. Tussen gereformeerden en hervormden, de kloof die er is tussen mensen die zich voor het dorpshuis inzetten of de kerk, maar ook de burgerlijke gemeente en de kerkelijke gemeente. Hij pleit voor een duidelijk „accommodatie-

Herbayum.

Menaldum.

beleid" vanuit de gemeenten, waarbij wordt bekeken of in kerken bijvoorbeeld een bibliotheek of een kinderopvang gevestigd kan worden. Die visie en het denken hierover ontbreekt nu vrijwel overal. In heel wat plaatsen staat een dorpshuis of wordt zelfs een nieuw multifunctioneel centrum (MFC) neergezet, terwijl de kerk leegkomt. Dorpen zijn zo gedreven om een MFC te realiseren dat ze niet meer naar een andere oplossing willen kijken, zo constateert het Deltateam.

Maatwerk

Het Deltateam meent dat er overal sprake is van maatwerk en dat er daarom niet één aanpak is voor alle Friese kerken. "Elke situatie vraagt zijn eigen specifieke oplossing. We hebben geen receptenboek. We weten heel goed dat het niet zo

simpel is". Niemeijer denkt dat Friesland er uiteindelijk niet aan ontkomt een selectie te maken van kerken die nooit mogen verdwijnen. "Maar dat is nu nog toekomstmuziek." Hetzelfde geldt voor de discussie rond interieurs van kerkgebouwen. Die zijn soms een struikelblok in wat er met een kerk kan in de toekomst. "We moeten meer inventariseren wat we als collectie hebben, wat er aan interieurs is en toch zeggen: die moeten we houden en die wegdoen."

Het Deltateam wil ook dat er meer overleg komt tussen de burgerlijke gemeenten en kerken. "Er is geen enkele Friese gemeenten die zich via gericht beleid inspant voor het behoud van kerken. Alleen incidenteel is er een keer een subsidie voor een restauratie verleend", aldus

Goutum.

Niemeijer. Daarom wil het team ook met de Vereniging van Friese Gemeenten om tafel. Volgens het teamlid Peter Karstkarel is duidelijk dat het behoud van kerken ligt in herbestemming. "De recente geschiedenis heeft gelukkig laten zien dat er in Friesland maar heel weinig kerken zijn gesloopt. Dat gaat slechts om een stuk of zeven." "Er zijn bepaalde kerken waar je vanaf moet blijven", is de mening van Karstkarel. Het Deltateam meent dat het in sommige opzichten wel een sturende rol kan hebben, dat bepaalde kerken die onmisbaar zijn, qua erfgoed, behouden blijven. "In de gesprekken zouden we de wenselijke richting kunnen wijzen door op een hoffelijke wijze de mensen te bewegen te zoeken naar een oplossing die goed is voor het behoud van het culturele en monumentale erfgoed."

Begeleiding

Voor gemeenschappen die al of niet na advies van het Deltateam een duurzame oplossing hebben gevonden, maar wel begeleiding nodig hebben, wordt het Deltateam niet ingezet. Deze gemeenschappen kunnen verder worden begeleid door bestaande organisaties, zoals Doarpswurk, Stichting Alde Fryske Tsjerken, Plattelânsprojecten van de Provincie Friesland, Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen, het Steunpunt Monumentenzorg of de Monumentenwacht. In de toekomst moet er ook een Kennispunt Fryske Tsjerken komen waar mensen terecht kunnen met vragen. Het inschakelen van het Deltateam is gratis. Er worden geen kosten in rekening gebracht bij vragende instanties.

Karstkarel is positief gestemd over de kansen voor het herbestemmen van kerken, vooral door de betrokkenheid die er bij de Friese bevolking is voor hun kerkgebouwen. Dat weet hij vanuit de tijd dat hij in de adviescommissie van het Prins Bernard Cultuurfonds zat. Friezen gaven de hoogste bijdragen, veel hoger dan het landelijke gemiddelde. "Nergens is de kans van slagen daarom zo groot als in Friesland", aldus het Friesch Dagblad. Het team is te bereiken via DeltateamFryskeTsjerken@fryslan.nl.

Krachten bundelen voor behoud van historische kerken

Het Reformatorisch Dagblad van 19 januari 2012 meldt dat op 18 januari 2012 in de Grote kerk van Elburg een stichting "Steun onderhoud en restauratie van historische Nederlandse kerkgebouwen" is opgericht om besturen financieel te ondersteunen bij het onderhouden en restaureren van kerken op de rijksmonumentenlijst. Zij wil daarvoor geld inzamelen bij donateurs en sponsors. Vervolgens kunnen kerkenraden die in financiële problemen zitten, een aanvraag bij de stichting indienen. De initiatiefnemers sluiten geen enkel kerkverband uit, maar in principe komen alleen kerken die nog voor de eredienst in gebruik zijn in aanmerking voor een subsidie.

Geen geld voor restauratie en onderhoud

"Het zou prachtig zijn als we in Nederland niet alleen het silhouet van kerken weten te bewaren, maar ook het interieur. Zoveel mensen weten niet meer wat er gebeurt in de kerk. Dat is triest", verklaart bestuurslid drs. E. Elzenga, De heer M. Seijbel, voorzitter van de stichting, benadrukt dat het hoog tijd is om de krachten te bundelen om historische kerkgebouwen in Nederland voor verval te behouden. "Voor veel kerkenraden zijn onderhoud en restauratie een ondraaglijke last geworden. Als er geen hulp komt, is het niet denkbeeldig dat menig kerkgebouw verloren gaat. Dat mag niet gebeuren. Kerkbesturen kampen met afnemend kerkbezoek en verlaging van overheidssubsidies, waardoor er weinig of geen geld is voor restauratie en onderhoud, aldus de heer Seijbel.

De stichting verwacht steun vanuit heel Nederland en denkt een groot aantal donateurs te kunnen werven. Verder hoopt ze geld binnen te krijgen via legaten, erfstellingen en sponsors. Bang dat er weinig geld binnenkomt in verband met de

economische crisis, is de heer Seijbel niet. "Veel mensen hebben het moeilijk, maar er zijn er ook die veel geld hebben en het behoud van historische kerken een warm hart toedragen. Bij de Stichting tot Behoud van het Nederlandse Orgel (de heer Seijbel is hiervan voorzitter) krijgen ze soms behoorlijke bedragen. Onlangs kregen we een legaat van € 200.000", aldus de heer Seijbel die ervan uit gaat dat het draagvlak voor giften aan een kerkgebouwenstichting groter is dan die voor een orgelstichting. "Als we daar € 1,5 miljoen voor hebben binnengehaald, moet dat hiervoor ook mogelijk zijn".

1-Procentregeling

De initiatiefnemers hebben op dit moment al een aantal bedragen binnen. Eind 2012 hopen ze de eerste aanvragen voor donaties in behandeling te kunnen nemen. De secretaris van de stichting, de heer H.A.M. Ummels, hoopt dat er in de toekomst een structurele oplossing komt voor de restauratie en het onderhoud van historische kerkgebouwen. "Ook beheerders van molens en kastelen kampen met geldgebrek. Deze gebouwen zijn economisch bijna niet rendabel te maken. De overheid zou daarom moeten ingrijpen, want het is een nationaal probleem".

Het zou volgens hem mooi zijn als er een soort 1 procentregeling komt, waarbij er bij elke vastgoedinvestering een klein bedrag naar monumentenzorg gaat. Dan zouden wij onze stichting kunnen opheffen, maar zolang die er niet is, proberen wij ons steentje bij te dragen", aldus de heer Ummers van de stichting, die sinds kort een eigen pand in Elburg heeft.

Hervormd Voorthuizen breidt uit

De hervormde gemeente in Voorthuizen heeft haar kerkelijk centrum Bethabara uitgebreid met een nieuwe kerkzaal, zo meldt het Reformatorisch Dagblad van 14 februari 2012. De zaal telt meer dan 550 zitplaatsen met de mogelijkheid van uitbreiding tot 600. De huidige kerkzaal, die met zijn 475 zitplaatsen te klein was, werd door veel kerkgangers als onprettig ervaren.

Het ruim veertig jaar oude kerkelijk centrum is opnieuw ingedeeld en heeft zalen voor catechese en jeugdwerk en ontmoetingsruimte gekregen. Naast een klein rouwcentrum is er ook gelegenheid voor kinderopvang en een peuterspeelzaal. Op 23 februari jl. is het uitgebreide centrum weer in gebruik genomen. De verbouwing heeft € 1,5 miljoen gekost, welk bedrag grotendeels gefinancierd is uit een erfenis en bijdragen van de gemeenteleden.

De hervormde gemeente telde per 1 januari 2011 zo'n 3.429 leden. Er zijn twee wijkgemeenten met elk een eigen predikant. Verder zijn er een evangelist en een pastoraal werker aan de gemeente verbonden.

Zalencentrum hervormd Moerkapelle

Op de voormalige Baclocatie in Moerkapelle is op 12 maart de eerste paal geslagen voor een complex waarin ook het zalencentrum van de hervormde gemeente Moerkapelle wordt ondergebracht.

De begane grond van het gebouw zal worden bestemd voor winkelruimte, daarboven komen zeven appartementen met hier weer boven het zalencomplex, aldus een bericht in het Reformatorisch Dagblad van 13 maart 2011.

De Grote of Jacobijnerkerk van Leeuwarden

Een van de voornaamste bezienswaardigheden van Leeuwarden is de Grote of Jacobijnerkerk aan het Jacobijnerkerkhof. De bouw ervan is al voor 1300 begonnen en heeft tot na 1500 geduurd. Het is dan ook het oudste monument van de stad. Bekend is het Oranjepoortje aan de oostkant, een portaal met een boompje met oranjeappels en het wapen van Leeuwarden er op. Het is de oude ingang van de stadhouders van Friesland. Eeuwenlang zijn de leden van de stadhouderlijke familie in de Grote kerk begraven. De Friese stadhouders zijn de rechtstreekse voorouders van ons koninklijk huis. Leeuwarden behoort met Delft en Breda tot de drie steden met een koninklijke grafkelder. Het vijfzijdige koor is sedert 1588 als laatste rustplaats voor de Friese Nassaus bestemd. Bij de restauratie van het koor in 1948 zijn fragmenten van het grafmonument van Anna van Oranje, gestorven in 1588, op een tombe geplaatst en zijn in de vensters gebrandschilderde glazen aangebracht. De merkwaardige balkonvormige stadhoudersbank, koningskraak genoemd, is nog aanwezig.

In 1588 besloot de eerste Friese stadhouder Willem Lodewijk van Nassau zijn jong overleden vrouw Anna van Oranje, een dochter van Willem van Oranje, in het koor te laten bijzetten. Gedurende bijna twee eeuwen zou de kerk dienst doen als grafkerk voor de stadhouderlijke familie. Helaas is tijdens de Franse revolutie in 1795 veel vernield, maar in 1948 is de ruimte, als huldeblijk bij het vijftigjarig regeringsjubileum van koningin Wilhelmina, in ere hersteld.

Bouwgeschiedenis

De kerk maakte oorspronkelijk deel uit van het in 1245 gestichte Dominicanerklooster. Dit werd gesticht door de volgelingen van Dominicus

De Grote of Jacobijnerkerk.

(ca.1170-1221), die Dominicanen en ook wel Jacobijnen werden genoemd. Resten van de oorspronkelijke 13^e-eeuwse kapel zijn nog aanwezig in het middenschip van de huidige kerk. Omstreeks 1275 werd begonnen met de bouw van een tweebeukige kerk die omstreeks 1310 was voltooid. Van deze kerk zijn fragmenten bewaard gebleven zoals het koor, het grootste gedeelte van het schip en de noordbeuk. Aan de oostkant, halverwege het pleintje Bij de Put, is de rijpe gotische architectuur nog goed te bewonderen. Daar ziet men ook het later aangebouwde Oranjepoortje versierd met een boompje met oranjeappels. Bij de grote stadsbrand van 1392 ging het dak van de kerk in vlammen op. De dakconstructie van het schip dateert van circa 1394. Aan het eind van de vijftiende eeuw werd de kerk uitgebreid met een brede zijbeuk met karakteristieke topgevels die de kerk vanaf het Jacobijnerkerkhof een monumentaal aanzien geven. Dit gedeelte werd voltooid in

1504. In de hoek van koor en zuidbeuk kwam tussen 1504 en 1515 een sierlijk kapelletje tot stand. Tenslotte werd de kerk naar het westen verlengd met een travee die werd voltooid in 1521. De afwisselende lagen rode en gele baksteen in de topgevels zijn een kenmerk van de late gotiek. De kerk heeft slechts kort als kloosterkerk dienst gedaan. De opstand tegen de koning van Spanje leidde tot een godsdienstige omwenteling. Vanaf 1578 werd de kerk gemeenschappelijk gebruikt door de Dominicanen en de Protestanten in 1580. Toen de rooms-katholieke eredienst in Friesland werd afgeschaft, werd de kerk definitief aan de protestanten toegewezen. De kerk is van 1971 tot 1976 ingrijpend gerestaureerd en heeft van 2001 tot 2003 opnieuw een restauratie ondergaan.

Interieur

Schip en zijbeuken vormen een wijdse, lichte ruimte waartegen het koor stemmig afsteekt. Uit de ►

periode van de Dominicanen dateren in de zuidbeuk muurschilderingen uit 1575 van Maria met kind Jezus uit 1575 en een gedeeltelijk bewaard gebleven apostelserie. Het houten tongewelf is versierd met schilderijen uit circa 1500. Vaag is boven de preekstoel Maria met engelen te zien. Het westelijk vak boven de uitbreiding uit 1521 is onbeschilderd gebleven.

Tal van zeer fraaie zestiende-eeuwse renaissancegrafstenen bedekken de vloer. Oudere zerken zijn van rode of gele zandsteen. De oudste gedeeltelijk bewaard gebleven steen in het westeinde van de noordbeuk dateert uit omstreeks 1300.

Het schip wordt gedomineerd door het orgel uit 1724-1727 van de beroemde orgelbouwer Christiaan Muller. Het is een van de mooiste klinkende barokorgels van ons land en heeft 38 registers. Beelden van geloof, hoop en liefde van de hand van Gerbrand van der Haven bekronen het prachtige orgel. Regelmatig vinden hier orgelconcerten plaats.

Een nieuw liturgisch centrum is na de laatste restauratie in het schip geplaatst. Met een transparante vormgeving en moderne materiaalkeuze -roestvrij staal en glas- heeft men de ruimtewerking van de kerk zoveel mogelijk willen respecteren en de overgang naar het nieuwe millennium willen markeren. De met mooi snijwerk versierde preekstoel dateert uit het derde kwart van de 17e eeuw. Vooraan in het koor bevindt zich de verhoogde stadhoudersbank uit 1696 met fraai snijwerk van Pieter Nauta. Bij de opgang hangt een origineel 17^e-eeuws wapenbord.

De koorinrichting is grotendeels van 1948 en volgende jaren. De centrale houten tombe draagt twee zwart marmeren wapenschilden. Dit zijn overblijfselen van het oorspronkelijke monument voor Anna van Oranje uit 1591, van de Vlaamse kunstenaar Johan Schoorman. Op de noordmuur is een geschilderde reconstructie van het grafmonument voor Willem Lodewijk van Nassau, ontworpen door Pieter de Keyser, aangebracht.

De gebrandschilderde ramen in het koor herinneren aan verschillende stadhouders.

Concept-nota predikantsplaatsen in protestants Hilversum besproken

In het Kerkblad voor Hilversum van 11 februari 2012, een uitgave van de Protestantse gemeente te Hilversum, wordt gemeld dat de Nota predikantsplaatsen in alle wijkgemeenten besproken is. Gemeenteleden zijn geïnformeerd, er is gediscussieerd en nagedacht over de mogelijkheden voor een toekomstbestendige kerk.

Over het algemeen is er teleurgesteld gereageerd op het feit dat er op het aantal predikantsplaatsen wordt bezuinigd. Er moet iets gebeuren, want de werkelijkheid is dat het aantal leden en de inkomsten teruglopen. Maar ondanks de teleurstelling heeft men over het algemeen het idee dat de pijn eerlijk verdeeld wordt.

Deze conceptnota is de eerste van drie nota's. Personeelsbeleid en gebouwenbeleid volgen later. In de Diependaalse kerk was aangegeven dat men de voorkeur had gegeven aan een integrale bespreking. De nieuwe verdeelsleutel is gebaseerd op het aantal leden per wijkgemeente en de inkomsten per wijk. Beide factoren wegen in de berekening voor vijftig procent mee. De Morgenster heeft aangegeven dat juist deze wijk 'het meest diaconaal is' en daarmee ook het meest afhankelijk van de solidariteit. Deze wijkgemeente ondervindt de gevolgen van de nieuwe verdeelsleutel het sterkste. In de Regenboogkerk is opgemerkt dat de solidariteit belangrijk is in de Hilversumse kerkelijke gemeenten. De ene wijkgemeente heeft meer draagkrachtige gemeenteleden dan de andere. Dat is een gegeven.

De suggestie om een minimum bijdrage van de gemeenteleden te vragen, krijgt weinig bijval. De kerk vraagt mensen een vrijwillige bijdrage en verzoekt mensen om naar draagkracht bij te dragen. In dezelfde editie van het Kerkblad

meldt de voorzitter van het college van kerkrentmeesters, dat het college veel vragen heeft gekregen over het nominale bedrag dat de kerkelijke gemeente nodig heeft om zonder financieel verlies te werken. Het antwoord daarop is dat de exploitatielasten, na aftrek van baten uit onroerend goed, vermogen en collecten, ongeveer € 1.000.000 bedragen. De gemeente telt 5.000 leden, dus zou elk lid gemiddeld € 200 per jaar moeten betalen. Er zijn 3.000 pastorale eenheden (gezinnen), waarvan 30 pct. geen toezegging doet en geen bijdrage geeft, zodat er 2.100 betalende gezinnen zijn. Voor een sluitende begroting zou de gemiddelde bijdrage per pastorale eenheid op € 475 neerkomen. Zolang dit gemiddelde bedrag niet wordt gehaald, zal de Protestantse gemeente Hilversum jaarlijks verlies blijven lijden, aldus de voorzitter van het college van kerkrentmeesters.

Als de conceptnota wordt aangenomen, treedt deze direct in werking. Mocht een predikant vertrekken, dan zal een wijkpredikant in een andere wijk moeten bijspringen totdat een nieuwe wijkindeling tot stand is gebracht. Overigens staat het niet vast dat het aantal predikantsplaatsen afneemt, want wanneer de gemeente er in slaagt meer inkomsten te genereren, dan blijft het aantal predikantsplaatsen in stand. Het is echter de vraag of de dalende trend wordt gekeerd, aldus de publicatie in het Kerkblad voor Hilversum van 11 februari 2012.

“Het is tijd voor reservaat voor historische kerkinterieurs”

Weg is weg. En het meeste is onvervangbaar. Justien Kroesen deed zaterdagmiddag 3 maart 2012 in de Dorpskerk in Leeuwarden-Huizum de oproep om “heel zuinig om te springen” met historische kerkinterieurs, zo blijkt uit een artikel van Hanneke Goudappel in het Friesch Dagblad van 5 maart 2012.

Multifunctioneler

Menige kerkgemeenschap loopt er tegenaan: laten we het historisch kerkinterieur van het kerkgebouw intact, of maken we de kerk toch multifunctioneler voor het gebruik? Niet zelden gaan in het laatste geval de kerkbanken eruit, wordt het doophek rond de preekstoel weggehaald, of krijgt de preekstoel een andere plek. Kerkinterieurdeskundige Sytse ten Hoeve zei vorig jaar in het Friesch Dagblad dat verschillende kerkinterieurs in Friesland op deze manier „al zijn beschadigd” en nog eens tientallen kerken met dergelijke aanpassingen van het interieur bezig zijn. Soortgelijke plannen waren er een paar jaar geleden voor de kerk waar het minisymposium van de Beraadsgroep Eredienst en Kerkmuziek van de Protestantse Kerk in Friesland, zaterdagmiddag werd gehouden. De Dorpskerk was naast de Kurioskerk aanvankelijk bestempeld als een van de twee kerken van de protestantse gemeente Leeuwarden-Huizum die open zouden blijven na de inkrimping van vier naar twee wijkgemeenten. Daarvoor was echter een forse aanpassing van de Dorpskerk nodig. Meest vergaand was het plan om het doophek te verwijderen en achterin te plaatsen, de herenbanken te verplaatsen en de gewone banken met renaissancepanelen op te ruimen. In de kerk zouden daarvoor in de plaats veel modernere stoelen komen.

Tot grote vreugde van dr. Regnerus Steensma en dr. Justin Kroesen,

Interieur van de Dorpskerk van Huizum.

sprekers tijdens het symposium, zijn deze plannen niet doorgedaan. In plaats hiervan blijft de grotere Oasekerk in Huizum open en wordt voor de Dorpskerk naar een andere oplossing gezocht. Er zijn onder meer gesprekken gaande met de stichting Alde Fryske Tsjerken. “Je kunt niet alle kerken van Friesland bewaren, maar een kerk als deze is echt uniek”, verklaarde Justin Kroesen, universitair docent voor Architectuur en Iconografie van het Christendom aan de Rijksuniversiteit Groningen (RuG). Volgens hem zou er een top 100 moeten worden opgesteld van historische kerkinterieurs die beslist bewaard moeten blijven. „Beschouw dat als een reservaat, met de boodschap: afblijven!”

Kroesen nam de bezoekers mee op een visuele tocht langs zo’n vijftig kerkinterieurs in het Noorden. Aan de hand van foto’s toonde hij hoe rijk het Noorden is aan historisch kerkinterieur. “Kerkinterieur vormt de staalkaart van onze geschiedenis, spiegel van onze cultuur en de vindplaats van onze identiteit”, stelde hij. Hij legde uit waarom de historische kerkinterieurs van Friesland zo uniek zijn. “Niet alleen vormen ze een ware goudmijn voor

de cultuurhistoricus, de interieurs geven ook inzicht in de verhouding van mensen met God en met elkaar door de tijden heen. Het kerkelijk meubilair heeft zijn achtergrond, geschiedenis, betekenis en natuurlijke plek. En waar we dat uit elkaar willen halen, moeten we eerst heel goed nadenken.”

Vernieuwingsdrang

In de jaren 70/80 van de vorige eeuw werd vanuit “de vernieuwingsdrang in de liturgie” heel wat historisch kerkinterieur verwijderd, vertelde Kroesen. Dat is inmiddels een beetje weggeëbd, constateert hij. Nu signaleert de universitair docent een ander gevaar: “De roep om een multiculturele inrichting”. Regnerus Steensma, tot 2002 hoofddocent voor de Architectuur en Iconografie van het Christendom aan de RuG en directeur van het Instituut voor Liturgiewetenschap, ging verder in op deze spanning tussen historisch kerkinterieur en multifunctioneel gebruik van de kerk. Bij de herwaardering voor het doophek als waardevol onderdeel van het monumentale meubilair zou men denken dat het gevaar van afbraak, zoals die in het verleden vaak heeft plaatsgevonden, nu wel voorbij zou ►

zijn. Helaas is dat niet het geval." In verschillende kerkelijke gemeenten wordt momenteel gediscussieerd over een herinrichting van de kerk, weet Steensma. "De voornaamste drijfveer is het verlangen naar meer liturgische werkruimte en daarbij wordt het doophek meer dan eens als een lastig obstakel beschouwd." De problematiek speelt met name in gemeenten waar gereformeerden en hervormden zijn gefuseerd. "In heel wat dorpen heeft men besloten de oude hervormde kerk — een monument — in stand te houden en de gereformeerde af te stoten. De gereformeerden gaan daar nu ter kerke in de 'hervormde kerk'. Over het algemeen zijn zij niet gewend aan een monumentaal historisch interieur en als gevolg daarvan hebben ze soms moeite om een goede afweging te maken tussen de voordelen van de charmante sfeer en de nadelen van praktische beperkingen."

Toch is het vaak goed mogelijk om te komen tot een compromis, aldus de kerkinterieurdeskundige. "Een mix van banken en stoelen kan een goede oplossing zijn, net als het aanbrengen van een scharnier in het doophek, zodat het verplaatsbaar wordt. Kleine ingrepen kunnen vaak al tot een bevredigend resultaat leiden, mét behoud van de schoonheid van het kerkinterieur." Steensma tipt kerkenraden om eens een zaterdag in de auto te stappen en in andere (verwante) kerken te kijken wat er wel en niet mogelijk is.

■ De groene omgeving van het kerkgebouw

In het blad "Groninger Kerken" van oktober 2011 is aandacht besteed aan de groene omgeving van het kerkgebouw. "Een geheel nieuwe ontwikkeling heeft zich inmiddels voorgedaan met betrekking tot de omgeving van het kerkgebouw. Waar de landschappelijke context eerst nauwelijks of geen aandacht kreeg, wordt die nu ook bij de onderhoudsplannen van het kerkgebouw betrokken. Om die reden zijn inmiddels veel vervallen kerkhoven hersteld en vindt ook daar geregeld onderhoud plaats, gewoonlijk in samenwerking met de Stichting Landschapsbeheer Groningen. De voorkeur voor een groen kader heeft er overigens wel toe geleid dat de kerkhoven tegenwoordig veel boomrijker zijn dan ze in het verleden ooit waren.

Deze aandacht voor het natuurlijke element wordt bovendien gestimuleerd door extra subsidiemogelijkheden, niet in de laatste plaats vanuit Europese fondsen. Heel belangrijk hierbij is het LEADER-programma. Dit programma is door de Europese Unie opgezet voor de ontwikkeling van het platteland. Daarbij wordt

waar mogelijk de cultuurhistorische component ingezet ter versterking van de lokale economie. Een mooi voorbeeld waar beide ontwikkelingen samenkomen is Wittewierum.

Hier is de negentiende eeuwse kerk op de plaats van de oude kloosterkerk uit de dertiende eeuw zorgvuldig gerestaureerd. Daarbij zijn de uitbundige gietijzeren ornamenten die de voorgevel zo bijzonder maakten, maar die in de loop van de tijd waren verdwenen, gereconstrueerd.

Een aantal jaren later is het totaal verwilderde kerkhof opgeschoond zonder er evenwel een keurig aangeharkte dodenakker van te maken. De sfeer van het romantisch verval die dit kerkhof zo bijzonder maakt, is onaangetast gebleven. Niet altijd zonder enig risico voor het totaalbeleid is op sommige plaatsen — Wittewierum is er een van — door de toevoeging van een kunstwerk een eigentijdse noot aan het historische ensemble van gebouw en groene omgeving toegevoegd", aldus de publicatie in "Groninger Kerken".

Kerkhof rondom kerk te Wittewierum.

Liturgische argumenten

Niet de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, maar de kerkelijke gemeente heeft het laatste woord als het gaat over het kerkinterieur. "De gewenste aanpassing moet wel gefundeerd zijn op liturgische

argumenten. Zo staat het sinds 1963 in de Monumentenwet." Steensma vindt het een juist uitgangspunt, dat als basis de scheiding tussen kerk en staat heeft. Het betekent wel dat men niet altijd de juiste beslissing neemt", aldus de heer Steensma.

■ Groene Monumentenwacht

Nederland telt zo'n 1.300 beschermde groene rijksmonumenten, waarvan zo'n 550 tuinen en parken, als onderdeel van historische buitenplaatsen. De vraag is vaak op welke wijze men zo'n park moet onderhouden om de waarden te behouden. De Groene Monumentenwacht staat eigenaren op praktische wijze hierin ter zijde. Zij is onafhankelijk van uitvoerende partijen.

Van de diensten van de Groene Monumentenwacht kunnen alle eigenaren van monumentaal groen, zoals stadsparken, buitenplaatsen, begraafplaatsen enz., gebruik maken. De kosten van een abonnement op de Groene Monumentenwacht bedragen € 50 per jaar. Hiervoor vindt standaard eens in de drie jaar een inspectie plaats, maar volgende afspraken op maat zijn ook mogelijk.

Contactgegevens: info@groenemonumentenwacht.nl, postbus 2120, 3800 CC Amersfoort, tel. 033 – 4790769.

■ Vrijstelling overdrachtsbelasting bij fusie

Non-profitorganisaties, stichtingen en verenigingen die een juridische fusie aangaan, komen sinds 1 januari 2012 in aanmerking voor een nieuwe vrijstellingsregeling. Voortaan kunnen ook stichtingen en verenigingen met volledige rechtspersoonlijkheid die een juridische fusie aangaan, profiteren van een vrijstelling in de overdrachtsbelasting. Voorwaarde is wel dat de stichtingen of verenigingen volledige rechtspersoonlijkheid moeten hebben.

Voor een juridische fusie tussen twee of meer algemeen nut beogende instellingen (ANBI's) bestond reeds een bijzondere vrijstellingsbepaling voor de overdrachtsbelasting. Die regel ging alleen op als er geen commerciële factoren waren die bij de fusie een rol spelen, aldus een bericht in het blad "Bestuur Rendement" van februari 2012.

Met Kerkbalans het jaar rond

April

Voorlopige resultaten publiceren

In vrijwel alle gemeenten zal in april duidelijk zijn welk financieel beeld de actie Kerkbalans te zien geeft. Omdat het van belang is dat gemeentelieden ook op dit punt zo volledig mogelijk worden geïnformeerd, is het denkbaar een publicatie op te nemen in de geest zoals hieronder is vermeld in de protestantse gemeente van Kerckhuizen.

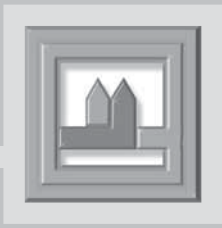
In de loop van maart waren alle toezeggingen binnen, met een resultaat van € 50.000. Ten opzichte van het vorig jaar betekent dit een stijging van 3 pct., want de toezeggingen bedroegen omstreeks maart vorig jaar € 48.500. Nominaal is er € 1.500 méér ontvangen, hetgeen erg plezierig is, maar de realiteit is in feite véél positiever.

De gemeente Kerckhuizen, die 900 leden telt, had vorig jaar een aantal toezeggers van 322 die € 48.500 (€ 150,62 per toezegger) toezegden. Als gevolg van vertrek en overlijden is het aantal toezeggers gedaald met 15, die € 4.000 bijeen brachten. Er zijn 5 nieuwe toezeggers bijgekomen als gevolg van het feit dat zich enkele nieuwe gezinnen in onze gemeente hebben gevestigd, die € 800 toezegden. Verder waren er 19 toezeggers die hun bijdrage hebben verlaagd, waarmee een bedrag van € 900 gemoeid was. 120 Gemeentelieden hebben hun bijdrage verhoogd, wat € 4.700 opleverde.

De stand van zaken ziet er schematisch als volgt uit:

Aantal toezeggers		Toegezegd
vorig jaar	: 322	€ 48.500 (gemiddeld € 151)
Af: door vertrek en overlijden	: 15	€ 4.000 (gemiddeld € 267)
Blijft over	307	€ 44.500 (gemiddeld € 145)
Bij:	: 5	€ 800 (gemiddeld € 160)
Resteert	312	€ 45.300 (gemiddeld € 145)
Bij: verhoging door 120 toezeggers met		€ 4.700 (gemiddeld € 39)
Situatie maart 2012	: 312	€ 50.000 (gemiddeld € 160)

Uit deze opzet blijkt dat de nominale stijging voor de kerkelijke gemeente van Kerckhuizen weliswaar 3 pct. was, maar dat de groep toezeggers, die ten opzichte van vorig jaar gedaald is, bij vergelijking met de gemiddelde toezegging bijna 7,5 pct. méér heeft gegeven. Anders gezegd: het bijdrageniveau van de gemeentelieden is aanmerkelijk positiever dan vorig jaar. Dat is een compliment waard aan de gemeentelieden die er gezamenlijk voor gezorgd hebben dat dit mooie resultaat kon worden bereikt.

Onderscheidingen van de VKB

Goud toegekend aan:

Wietze van der Veen, Donkerbroek,
40 jaar organist

W. van der Veen, Donkerbroek.

Gerda Niers-Meijer, Schoonebeek,
40 jaar organist

Cornelis Pieter van de Velde,
Dreischor, 40 jaar organist

Zilver toegekend aan:

Jacobus Johannes Doeser, Houten,
25 jaar diverse functies

Jentje Doeser-Hamstra, Houten,
25 jaar diverse functies

Jacob van Rijn, Katwijk aan Zee,
26 jaar collectant

Amerik Martinus Haasnoot, Katwijk
aan Zee, 26 jaar collectant

Hendrik van den Beld, Maarn-
Maarsbergen, 26 jaar koster

Wybe Kooimans, Naarden,
25 jaar organist

W. Kooimans, Naarden.

Erik Hendrik van de Kraats, Soest-
Zuid, 30 jaar kerkrentmeester

Jannigje Hendrika van Geerenstein-
van Ginkel, Veenendaal, 25 jaar
administratief medewerkster

Lijntje Wilhelmina van der Vliet-
Blommers, Zwijndrecht, 25 jaar
logistieke deel van het kerkblad

Brons toegekend aan:

Gezina Berendina Albertus-van der
Teems, Arnhem, 19 jaar koster

G.B. Albertus-van der Teems, Arnhem.

Jan Bubberman, Raalte, 17 jaar
penningmeester CvK en boekhouder
kerkelijk bureau

J. Bubberman, Raalte.

Marinus Cornelis van der Leij,
Woubrugge, 21 jaar kerkrentmeester
en voorzitter college van kerkrent-
meesters

Leendert Izaäk Potappel, Tholen,
20 jaar secretaris college van
kerkrentmeesters

Rijk Gerrit de Kruijf, Maarssen,
12,5 jaar organist

Legplaquette toegekend aan:

Dieka Janny Horstra-Dubbink,
Ijhorst-De Wijk, 16 jaar ouderling-
kerkrentmeester

**Op vrijdag 18 mei a.s.
— de dag na Hemel-
vaartsdag — zal het
Centraal Bureau
gesloten zijn.**

Geels Consultancy & Training

Beleggingsadviseur/vermogensbeheerder met jarenlange praktijkervaring adviseert en begeleidt kerkgenootschappen met betrekking tot beleggingsportefeuilles.

Laat uw portefeuille kritisch analyseren door een professional. Aandachtspunten: (verwacht) rendement, portefeuille-inhoud en daarbij behorende risico's en kosten.

Ook omtrent vast te stellen beleid met betrekking tot de beleggingsportefeuille.

Neem vrijblijvend contact op voor een afspraak:
M.H.L. Geels via 0318-592772 of 06-55388111

SLOOFF - ORGELBOUW

www.sloofforgelbouw.nl

Luijtenstraat 17
2941 CE Lekkerkerk

Tel.: 0180—68 15 62
e-mail: info@sloofforgelbouw.nl

Nieuwbouw
Restauratie
Stemmen en
Onderhoud

Een hele zorg minder...

KKKA

KKKA: Ook voor uw collectieve zorgverzekering

- Korting op basisverzekering en aanvullende verzekeringen
- Voor medewerkers, predikanten en vrijwilligers van de kerk

Meer informatie: www.kkgkka.nl • T (033) 467 10 10

VELLEMA TORENUURWERKEN

Vellema Torenuurwerken is al meer dan zestig jaar gespecialiseerd in reparatie, restauratie en periodiek onderhoud van (monumentale) torenuurwerken en klokken. Vellema combineert kennis en respect voor historische- en monumentale waarde met de vele mogelijkheden van toepassing van eigentijdse (automatiserings)technieken.

Kijk op onze website voor meer informatie of bel ons voor een vrijblijvende afspraak: **0518 43 22 99**.

VELLEMA. PASSIE
VOOR MENS EN
TECHNIEK.

VELLEMA
TORENUURWERKEN

VELLEMA TORENUURWERKEN - GRIENEDYK 48 - HALLUM - WWW.VELLEMA.NL

PRONK BOUWT MET MEERWAARDE

PRONK LEIDEKKERS BV

leidekwerk
lood-, koper- en zinkwerk
ladder- en klimhaken

Vakgroep
Restauratie

Machinestraat 2, Postbus 20, 1749 ZG Warmenhuizen
Telefoon (0226) 391374, fax (0226) 392032

E-mail: info@pronkbouw.nl, website: www.pronkbouw.nl

NIEUWBOUW
RESTAURATIE
ONDERHOUD

Platinalaan 10
5234 GH 's-Hertogenbosch
Tel 073 641 29 51
Fax 073 642 50 55
www.pelsenvanleeuwen.nl
info@pelsenvanleeuwen.nl

ORGELBOUWERS SINDS 1903

HUGO REBEL MEUBELMAKERIJ

ontwerp en maatwerk

Hermesweg 2a, 3741 GP Baarn
T 035 5381224 E info@rebelmeubelmakerij.nl

www.kerkinterieurmaat.nl

Uw glas-in-lood, onze zorg !

- Glas-in-lood restauratie
- Nieuw glas-in-lood
- Gebrandschilderd glas-in-lood
- Glassaplique
- Glasfusing
- Glasmonumenten
- Gast-atelier voor kunstenaars

GBB Glasbewerkingsbedrijf Brabant

by Glasbewerkings Bedrijf
Brabant "GBB"
Kapitein Hatterstraat 10
5015 BB Tilburg
Tel: 013-5325110

VAN DER WAL
glas-in-lood bv

Van der Wal glas-in-lood bv
Het Hoge 5
7251 XT Vorden Tel: 0575-555742
Van Oldebomeveldstraat 83
6828 ZN Arnhem Tel: 026-3706731

Donatus verzekert vertrouwd

Donatus verzekert kerkgebouwen en wat daar bij hoort, zoals ruimtes voor kinderopvang, doopvonten, kanselbijbels en orgels. Donatus is een betrokken specialist. Klein genoeg om u persoonlijk van dienst te zijn. Groot genoeg om uw verzekeringsbelangen aan toe te vertrouwen. Samen met u zorgen we ervoor dat wat waardevol is, behouden blijft voor onze kinderen en hun kinderen en hun kinderen...

Donatus

Dé kerken- en monumentenverzekeraar

www.donatus.nl tel. 073 - 5221700

VERENIGING VOOR
KERKRENTMEESTERLIJK
BEHEER IN DE PKN

BELANGENBEHARTIGING • DIENSTVERLENING • KENNIS INSTITUUT

De Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer is de organisatie van beheerders in de Protestantse Kerk in Nederland. De VKB zorgt voor de belangenbehartiging en de dienstverlening voor haar leden.

Daarnaast is de Vereniging een kennisinstituut ten dienste van kerkrentmeesters en alle andere beheerders in de Kerk. De VKB beschikt daartoe over veel kennis en ervaring op het gebied van geldwerving, gebouwen en monumenten, beheer van begraafplaatsen, verzekeringen, enz.

De VKB weet wat er speelt in de kerk en in de wereld daar omheen. Zij weet wat kerkelijke gemeenten nodig hebben en zoekt daar betaalbare oplossingen voor. Protestantse gemeenten, Hervormde gemeenten, Gereformeerde kerken en Evangelisch-Lutherse gemeenten, maar ook externe relaties die binnen de doelstellingen van de Vereniging vallen, kunnen gebruik maken van de volgende diensten van de VKB:

- **MAATWERK IN VERZEKERINGEN:**
nu al ruim 6000 verzekeringen, ondergebracht bij Marsh/Mercer, voor WA, bestuurdersaansprakelijkheid, rechtsbijstand, ongevallen, fraude en beroving, vervanging van predikanten, zorg en inkomen, inkomensverzekeringen onder op maat gemaakte polisvoorwaarden en tegen uiterst scherpe premies.
- **STEUN BIJ GELDWERFING:**
al het materiaal voor de actie Kerkbalans (Nieuwe Stijl), eigen folders en brochures voor uw gemeente, advies voor de plaatselijke geldwerving.
- **ADVIEZEN VOOR BEHEERDERS:**
over kerktorens, orgels en kerkverwarming, belastingwetgeving en beheer van kerkelijke begraafplaatsen.
- **PUBLICATIES:**
handleiding voor kerkrentmeesters, modellen voor plaatselijke regelingen, overeenkomsten en tarieven.
- **ONDERSCHIEDINGEN VOOR VRIJWILLIGERS:**
draaginsignes, legplaquettes en speldjes bij jubilea van kerkelijke medewerkers.

VKB - IN DIENST VAN DE KERK

Centraal Bureau Vereniging voor Kerkrentmeesterlijk Beheer
in de Protestantse Kerk in Nederland
Nicolaas Maessingel 271D, 3311 KS Dordrecht
Postadres: Postbus 176, 3300 AD Dordrecht.
Telefoon: 078 - 639 36 66, Fax: 078 - 631 59 49
E mail: info@kerkrentmeester.nl
Website : www.kerkrentmeester.nl